

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Vnímání a řešení nežádoucího chování dětí
předškolního věku učiteli

Vypracovala: Daniela Siváňová

Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Laibrt

České Budějovice 2024

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce, a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, dne 25. 6. 2024

Daniela Siváňová

PODĚKOVÁNÍ

Velmi bych chtěla poděkovat vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Laibrtovi za jeho odborné vedení, trpělivost, aktivní spolupráci a čas, který mi věnoval. Velmi si cením rovněž spolupráce předškolních pedagogů v rámci realizovaného výzkumu.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá nežádoucím chováním dětí předškolního věku a jeho řešením z pohledu předškolních pedagogů. Teoretická část zahrnuje charakteristiku nežádoucího chování dítěte z hlediska jeho odlišnosti, projevů, příčin a vlivů včetně negativních dopadů majících vliv na klima třídy mateřské školy, vrstevníky dítěte. Nedílnou součástí teoretické části bakalářské práce je rovněž emoční, psychický vývoj dítěte předškolního věku, řešení nežádoucího chování dítěte i v rámci spolupráce s rodiči nebo odborníky. Úlohou intervence je navodit příznivé třídní klima, komunikaci, pravidla třídy, pozitivní přístup ze strany pedagoga mateřské školy. Cílem bakalářské práce je zjistit, jaký projev chování dítěte předškolního věku považují učitelé mateřské školy nejvíce za nežádoucí, a s jakými projevy nežádoucího chování se ve třídě mateřské školy nejčastěji setkávají. Dalším cílem je zjistit, jaké řešení v případě nežádoucího chování dítěte předškolního věku volí učitelé mateřské školy, a jaká řešení naopak pokládají za neefektivní. V praktické části bakalářské práce jsou prezentovány výsledky kvantitativně pojatého výzkumného šetření. Výzkumný soubor tvoří předškolní pedagogové.

Klíčová slova: nežádoucí chování, řešení, komunikace, předškolák, pedagog

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals with the undesirable behavior of children of preschool-age and its solution from the point of view of preschool pedagogues. The theoretical part includes the characteristics of the child's undesirable behavior in terms of its differences, manifestations, causes and effects, including negative impacts affecting the climate of the nursery-school class, the child's peers. An integral part of the theoretical part of the bachelor's thesis is also the emotional and psychological development of the preschool-age child, the solution of the child's undesirable behavioral so within the framework of cooperation with parents or experts. The task of the intervention is to induce a favorable classroom climate, communication, classroom rules, and positive attitude on the part of the nursery-school teacher. The main goal of the bachelor's thesis is to find out which manifestation of behavior of a preschool-age child is considered most undesirable by nursery-school teachers, and which manifestations of undesirable behavior they most often encounter in the nursery-school classroom. Another goal is to find out what kind of solution nursery-school teachers choose in the case of unwanted behavior of a preschool-age child, and what kind of solutions they consider to be ineffective. In the practical part of the bachelor's thesis are presented the results of a quantitative research investigation. The research team consists of preschool pedagogues.

Keywords: undesirable behavior, solution, communication, preschooler, pedagogue

OBSAH

ÚVOD	6
1 NEŽÁDOUCÍ CHOVÁNÍ DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	8
1.1 Nežádoucí chování	8
1.2 Projevy nežádoucího chování dětí	10
1.3 Příčiny nežádoucího chování	12
2 VYMEZENÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU V OBLASTI VÝVOJE DÍTĚTE	15
2.1 Emoce a psychický vývoj dítěte předškolního věku	17
3 PŘÍSTUPY PEDAGOGA V RÁMCI NEŽÁDOUCÍHO CHOVÁNÍ DĚTÍ	19
3.1 Řešení konkrétních projevů nežádoucího chování pedagogem	21
3.2 Výchovné styly pedagoga	25
3.3 Spolupráce pedagoga s rodiči, odborníky a institucemi	27
3.4 Význam prosociálního jednání v rámci nežádoucího chování	28
3.5 Význam her a cvičení	28
3.6 Podpora pozitivního klimatu a třídní pravidla	30
3.7 Efektivní komunikace předškolního pedagoga s dětmi	33
3.8 Sebevzdělávání předškolního pedagoga	36
4 CÍL PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY, PŘEDPOKLADY	37
4.1 Cíl práce	37
4.2 Výzkumné otázky	37
4.3 Předpoklady	37
5 METODIKA	39
5.1 Kvantitativní výzkum	39
5.2 Dotazník	39
5.3 Výzkumný soubor	39
6 VÝSLEDKY	41

6.1	Výsledky dotazníků pro učitele mateřské školy	41
7	DISKUSE.....	62
	ZÁVĚR.....	67
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	70
	SEZNAM PŘÍLOH	74

ÚVOD

Výběr tématu „Vnímání a řešení nežádoucího chování dětí předškolního věku učiteli“ pro mě byl jakousi motivací z toho důvodu, že v dnešní nelehké době se stále více setkáváme s tím, že děti pocházejí z různých sociálních skupin či národností a učitel se dnes stále více přizpůsobuje změnám, které tyto situace přináší. Mnohdy může docházet k dalším konfliktům mezi dětmi nebo k nežádoucímu chování dítěte právě i z tohoto důvodu. Mateřské školy ale i jiné školské instituce to mají tedy velmi složité, co se výchovy dětí týče. Ve snaze každé mateřské školy je dětem dávat základy dobré výchovy, a proto bych v rámci učitelství v budoucnosti chtěla dětem poskytnout rovnocenný přístup, naplnění veškerých jejich potřeb, včetně citových, rozumových a získání potřebných dovedností k jejich zdárnému rozvoji. V rámci bakalářské práce se soustřeďuji na skupinu předškolních dětí, protože jsem se s nimi v rámci praxe setkala, a tato věková kategorie je mi velmi blízká. Dle mého mínění je nežádoucí chování neustálým problémem, který nás provází. Jisté úskalí spatřujeme i v snadnějším přístupu dětí k médiím, notebooku, počítačovým hrám, který tak může převyšovat právě typické zájmy jako je hra ve třídě, pohyb, zpěv, vztah k hudebnímu nástroji. Některé děti tak dle mého názoru hranice prostřednictvím svého chování stále více překračují, což se často stává problémem – nežádoucím chováním.

Souhlasím s tvrzením, že nežádoucí chování dětí, jehož počátky se objevují již v raném dětství, například z důvodu nevhodného přístupu k dítěti, následných interakcí a vlivem prostředí, jež dítě obklopuje, výrazně ovlivňuje jeho osobnost. To vše je zároveň problémem, který zatěžuje předškolní pedagogy v mateřské škole. Toto je hlavním důvodem, proč se zabývat uplatňovanými výchovnými strategiemi a řešením, které preferují učitelé mateřských škol.

Výchova v rodině má od narození dítěte velký význam v rámci vývoje dítěte, později se na vývoji a rozvoji dítěte podílí i předškolní pedagog. Snaha o udržení pozitivního klimatu ve třídě tkví také především v přístupu pedagoga, nastavení pravidel třídy a schopnosti jejich dodržování. Nežádoucí chování dítěte předškolního věku je nepříjemnou a stále aktuální záležitostí, která je předmětem mnoha diskusí v médiích, odborných kruzích. Na nežádoucí chování dítěte může pedagog zareagovat různými způsoby i je různými metodami řešit.

Domnívám se, že každý učitel mateřské školy může určité projevy nežádoucí chování dítěte vnímat jiným způsobem. Někdo nežádoucí chování může vnímat asertivně, nadměrnou aktivitu dítěte vidí v pozitivním světle, někdo naopak v negativním. Nelze opomenout ani věkovou vyzrállost dítěte s ohledem na jeho věk. Záleží také na výchovném stylu, ale také přístupu k dítěti, který by se měl jevit jako respektující, zahrnující pasivní naslouchání, trpělivost, komunikaci. Důležitá je také míra naší tolerance a trpělivosti. Podle toho se odvíjí i způsob našeho jednání. Právě onen respektující způsob komunikace nás přivádí k myšlence, že tento způsob může být cestou, jak se začít dívat na nežádoucí chování úplně jinýma očima, i jak je možno s respektem k dítěti jej částečně eliminovat.

Mnohdy nežádoucí projevy chování dětí nedovedeme vyřešit vlastními silami. Pak je potřeba spolupracovat s odborníky. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla nahlédnout v rámci výzkumu nejen do nežádoucích projevů dětí, ale také do možných řešení této problematiky ze strany předškolních pedagogů. Pokusím se tak zjistit jejich současné názory na nežádoucí chování jako takové a na způsoby řešení.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jaký projev chování dítěte předškolního věku považují učitelé mateřské školy nejvíce za nežádoucí, a s jakými projevy nežádoucího chování se ve třídě mateřské školy nejčastěji setkávají. Dalším cílem je zjistit, jaké řešení v případě nežádoucího chování dítěte předškolního věku volí učitelé mateřské školy, a jaká řešení naopak pokládají za neefektivní.

Bakalářská práce se v praktické části zaměřuje na zkušenosti pedagogů mateřské školy, jejich představy o samotném nežádoucím chování dítěte ve třídě mateřské školy, následné optimální řešení a jejich názor na nežádoucí chování dítěte v daných situacích vzhledem k věkovým odlišnostem dětí. Proto praktická část mapuje postoje předškolních pedagogů k nežádoucímu chování prostřednictvím kvantitativního dotazníkového šetření a zároveň zjišťuje jejich úroveň sebevzdělávání v rámci nežádoucího chování dítěte. Výsledkem je porovnání rozdílů vnímání nežádoucího chování mezi učiteli mateřské školy a zjištění účinnosti řešení jednotlivých přístupů k dětem předškolního věku.

1 NEŽÁDOUCÍ CHOVÁNÍ DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Následující kapitoly se zabývají nežádoucím chováním dětí předškolního věku, odlišnostmi jeho projevů, konkrétními příčinami, psychikou dítěte, vývojem dítěte, a účinností jednotlivých řešení. Nežádoucí chování je možné vnímat různým způsobem, což je patrné z definice autorů, kteří se tomuto tématu věnují.

1.1 Nežádoucí chování

V metodickém doporučení, které vydala ČŠI (2022) je definováno nežádoucí chování jako chování náročné, které se značně liší od chování očekávaného, odvislého od věku dítěte, které nepříznivě ovlivňuje vztahy a učení. Hlavním spouštěčem nežádoucího chování bývá samotný stres mnohdy pramenící ze strachu, obav či úzkosti či změny.

V článku, který vydal NPI (2020) je vymezeno nežádoucí chování jako chování problémové, jež se vyznačuje chováním neakceptujícím společenské normy, nemožností udržovat fungující mezilidské vztahy obsahujícím jasné známky agrese. Nežádoucí chování působí zároveň rušivě, opakuje se a nedosahuje svými projevy statusu poruchy chování. Učitel je schopný jej vyřešit vlastním úsilím či ve spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou.

Nežádoucí chování je dle Bělíka (2017) oproti poruchám chování spjato s menší intenzitou nežádoucích projevů chování, je časově omezené. Bělík (2017) se ztotožňuje s názorem, že nežádoucí chování lze řešit běžnými pedagogickými metodami.

Dle Hutýrové (2019) se nežádoucí chování vyznačuje především neschopností dítěte udržovat příznivé vztahy se svými vrstevníky, hněvem, zlostí a sníženou schopností kompromisu.

Autorka Hutýrová (2019) pracuje s definicí neschopnosti zdárně vycházet s ostatními dětmi. Z tohoto hlediska lze konstatovat, že hlavním důvodem a nežádoucím projevem mohou být i konflikty mezi vrstevníky. Z tohoto důvodu se pokouším zaměřit se v bakalářské práci na objevení těchto negativních aspektů, z důvodu toho, zda ve společnosti dětí ve třídě mateřské školy stále intenzivně přetrvávají.

Hartl (2015) má však na nežádoucí chování dětí úplně jiný pohled, a to takový, že děti se mu zdají být zvědavé, badatelské, živé, energické, tělesně zdatné. S tím se současně

shoduje i Ferlandová (2010), která neuposlechnutí dítěte nepožaduje nutně jako nežádoucí, nýbrž asertivní jev.

Na základě tvrzení Ferlandové (2010), která uvádí, že vyžadování pozornosti v podobě nežádoucího chování dítěte, o kterou dítě ve společnosti ostatních usiluje, není v každém případě nežádoucí jev, uvažuji v rámci bakalářské práce nad tím, zda se toto počínání dítěte zdá být pro učitele stálým problémem. Hartl (2015) se ztotožňuje v rámci neuposlechnutí dítěte se stejným názorem, pojímá tento počín dítěte pozitivně, a to jako odvážný a aktivní projev.

Navrátil (2011) označuje nežádoucí chování jako problémové či nežádoucí zahrnující projevy jako je lhaní, vztek, vzdor, ničení věcí.

Jelikož Navrátil (2011) pojmenovává jednotlivé nežádoucí projevy, z tohoto důvodu považuji za důležité se na různé nežádoucí projevy chování dítěte v rámci práce zaměřit.

Za nežádoucí chování dítěte oproti tomu Michalová (2012) považuje především to, že dítě se odlišuje od většiny ostatních a učitelé mateřské školy, tak následně rodiče dítěte na psychické výlevy jejich dítěte upozorní.

Essa (2011) vnímá nežádoucí chování jako rušivé v tom smyslu, že dítě narušuje skupinové aktivity, vykřikuje ve třídě, shazuje věci na zem a dělá hluk, a též jej považuje za agresivní a antisociální v tom, že dítě hází věcmi po ostatních, ostatním ubližuje, používá nevhodná slova, neposlouchá.

Šimanovský (2008) je téhož názoru a považuje nežádoucí chování dítěte jako útočné vůči ostatním dětem v kolektivu třídy zaměřené na slovní útoky. Michalová (2012) vymezuje nežádoucí chování jako nevhodné či nežádoucí, vysvětluje ho rozdíly mezi běžným zlobením a zlobením neúnosným. Běžné zlobení je podle ní součástí přirozeného vývoje dítěte.

Koucká (2021) naopak spatřuje nežádoucí chování dítěte v jeho opakovaném nereagování na pokyny rodiče.

Oproti tomu Ginott (2015) uvádí, že tresty ve výchovném procesu posilují u dítěte se chovat nežádoucím způsobem. Dítě není schopné se soustředit, naslouchat, může tím trpět jeho sebevědomí.

Pohled na řešení nežádoucího chování dítěte učitelem, jak jej pojímá autor Ginott (2015) je důležitým faktorem, který nelze prostřednictvím bádání v bakalářské práci opomenout. Považuji tedy příznivé se tímto tématem v praktické části bakalářské práce zabývat z důvodu zjišťování vhodného konkrétního přístupu k dítěti.

Nežádoucí chování je také jak píše Navrátil (2011) charakterizováno jako určitá odchylka vymykající se normě jednání běžného.

Norma chování dítěte se odvíjí od věku dítěte, situací a očekávání společnosti (Hutyrová, 2019).

Jak tvrdí Navrátil (2011) nežádoucí chování dítěte je označováno jako jednání vědomé pod tou podmínkou, že dítě si je vědomé toho, že to co dělá, není správné i po předchozím napomenutí pedagoga nebo rodiče.

Naproti tomu Gillernová (2012) uvádí, že pokud si dítě není vědomé toho, co dělá, jde o pouhé počáteční experimenty, objevování a získávání nových zkušeností, osvojení si vlastních reakcí na určité podněty či zjišťování, co druhým je a není příjemné. S tím souvisí i míra překračování hranic, kterou si dítě vzhledem k zažitým situacím osvojí. Někdo už pouhé objevování dítěte může vnímat jako cíl dítěte hračku zničit.

Na základě obdobného tvrzení autorky Gillernové (2012), která nežádoucí chování dítěte odlišuje dle únosnosti s ohledem na věk dítěte, budu s tímto rčením v praktické části bakalářské práce nadále pracovat, a zkoumat, jaké chování je v určitém předškolním věku přijatelné, a jaké nikoliv.

1.2 Projevy nežádoucího chování dětí

Projev je jak píše Michalová (2012) způsob určitého jednání, kterým se dané dítě v určité situaci chová. Je důsledkem reakcí dítěte, které se zdají být nepřiměřené v souvislosti s tím, že dítě daný předmět pouze neobjevuje za účelem jeho případného nevědomého zničení a odhození, ale zároveň si je vědomé svého jednání tím, že určitý předmět zničí nebo vědomě napadá ostatní děti ve třídě mateřské školy.

Projev je tak následkem určitého chování, kdy si malé dítě s hračkou hraje, poté ji zničí nebo počmárá nábytek, umaže ho nebo samo sebe. Projev vykazuje v případech

nežádoucího chování dítěte větší míru intenzity. Může působit agresivním dojmem i nemusí. Závisí však na věku dítěte a míře jeho vyspělosti či vědomí.

Essa (2011) uvádí běžné projevy tříletého dítěte, a to takové, že dítě neuposlechne nebo samo počmárá nábytek, zničí hračku, aby poznalo následky svého počínání. Tento proces je založený především na objevování, který dítě rovněž vnímá jako hru. Čtyřleté a starší dítě předškolního věku již většinou ví, že se dopustilo chyby, kterou již příště neudělá.

Děti bez poruch chování, jak dodává Navrátil (2011) své projevy chování především plánují nebo bez rozmyslu zrcadlí od ostatních dětí. Důsledky svého chování si uvědomují.

Dvouleté až tříleté dítě si nejprve hraje s hračkou, poté s ní hodí a celý tento proces považuje za pouhou hru založenou na objevování. Nelze tedy destrukci považovat nutně za nežádoucí. Dítě teprve poznává následky svého počínání, které později již neopakuje. Kdežto čtyřleté, pěti až šestileté dítě si již uvědomuje následky svých činů. Záleží však tedy na míře vyspělosti dítěte, míře naší tolerance, vhodném výchovném stylu založeném na respektujícím přístupu k dítěti s ohledem na jeho vývoj. Nedostatkem naplnění těchto aspektů dochází k nežádoucímu chování dítěte (Essa, 2011).

Mezi další projevy lze řadit i takové, že dítě také vědomě vyrušuje při výuce, nespolupracuje při činnostech, ovlivňuje svým nežádoucím chováním i ostatní děti v kolektivu třídy. Sociokulturní normy jsou zaměřeny na projevy chování dětí. Dvouleté dítě, kterému je něco zakazováno se raději vrhne do náruče rodiči, který mu vše povolí v rámci volné výchovy (Michalová, 2012).

Krnáčová (2020) uvádí, že dítě nás nezlobí proto, že by nás chtělo potrápit. Svým nežádoucím chováním na sebe upozorňuje, že něco potřebuje a cítí se nejisté. Oproti tomu Michalová (2012) uvádí, že dítě se zlobením ujišťuje, jaké hranice u vychovávajícího překročit, a tím získává určité zkušenosti a modely reakcí, které s běžným životem bezprostředně souvisí. Nastavené hranice, na které je dítě navyklé v rodinném prostředí přenáší i do prostředí mateřské školy. Michalová (2012) rovněž uvádí, že tříleté dítě již vnímá, jakým způsobem se k němu ostatní chovají, ale není ještě zcela připraveno řešit vztahové problémy. Dle Michalové (2012) čtyřleté dítě zrcadlí chování dospělého a reaguje na výchovný styl pedagoga vlastními reakcemi. Pětileté dítě je již schopno domýšlet důsledky svého jednání, nejprve však zkouší míru překročení hranic, které jsou nastaveny a míru tolerance učitele mateřské školy. Oproti tomu Michalová (2012) uvádí,

že šestileté dítě již negativní vztahové vazby ve společnosti svých vrstevníků vnímá mnohem intenzivněji a je schopné se chovat nežádoucím způsobem.

Mezi nežádoucí projevy lze u předškolních dětí řadit úzkostný vztek, který je doprovázen obavou a strachem, avšak i vztek manipulativní, založený na velkém nutkání dožadovat se toho, co si dítě za každou cenu přeje (Hutyrová, 2019).

Dle Hergenhana (2017) se nežádoucí chování dětí projevuje tím způsobem, že mu děti přiřkládají důležitost v tom, že jejich projev má význam a mají potřebu být vyslyšeny, stejně je tomu i u vrstevnických konfliktů. Pokud není dítě vyslyšeno a cítí se v tomto ohledu frustrováno, začne se projevovat nežádoucím způsobem.

Oproti tomu Essa (2011) uvádí, že pokud dítěti neobjasníme, co je nežádoucí, nelze od něj očekávat, že naše očekávání bude plnit.

Dle Essy (2011) mezi další hlavní projevy nežádoucího chování patří především neposlušnost, kousání, házení s věcmi, ubližování ostatním, nevhodná mluva, narušování skupinových aktivit. Essa (2011) nespatřuje v nežádoucím chování dítěte vždy jen pouhé riziko, její názor se odlišuje v tom, že vyrušování při výuce nemusí být vždy označováno jako nežádoucí. Může to vyjadřovat pouze větší angažovanost dítěte, jeho zájem o získání více informací, zvědavost, živost, větší potřebu aktivity a odvahy se projevit.

1.3 Příčiny nežádoucího chování

Příčiny nežádoucího chování lze dle metodiky, kterou vydala ČŠI (2022) spatřovat v problémech spojených s učením, nefungujících vztazích ve třídě a klimatu třídy, rodinné situaci, temperamentu dítěte a jeho zdravotním stavu či ve vlivu jeho duševního zdraví.

Jak uvádí metodika, kterou vydala ČŠI (2022), seberegulaci chování u dítěte je vhodné využít v případě jeho klidného rozpoložení. Důležité je ze strany pedagoga zachytit a diagnostikovat varovný signál nežádoucího chování včas, zjistit jeho spouštěč a vnímat jeho následky. Jednotnost přístupu učitelů snižuje problémové chování dětí. Je zapotřebí podporovat u dítěte pocit vlastní sebedůvěry a důvěry k pedagogovi. Není vhodné obviňovat rodinu z důvodu nežádoucího chování dítěte a v případě neshody při konzultaci s rodiči přizvat odborníka.

Jak uvádí HutYROVÁ (2019), nežádoucí chování narušuje emocionální prožívání dítěte a jeho původ.

Jak potvrzuje i Svoboda (2014) nežádoucí chování spočívá v nedostatku uspokojení sociálních potřeb majících vliv na seberegulaci chování a odstranění napětí vzhledem k vývojovým fázím života dítěte. Příčiny nežádoucího chování lze spatřovat původně i v rámci výchovy v rodinném prostředí, následně si toto chování dítě osvojuje v rámci interakcí ke svému okolí i v prostředí mateřské školy.

Další příčinu nežádoucího chování, jak zjistila Žáčková (2010) můžeme spatřovat i u dětí, které jsou diagnostikovány speciálně-pedagogickým centrem nebo speciálně-pedagogickou poradnou.

Dle Pöthe (2022) se na nežádoucím chování podílí i traumatický stres, který je odrazem především minulých zážitků v životě dítěte a agresivní emoce dítěte nemusí být způsobené pouze vlivem traumatické okolnosti, nýbrž mohou být i přirozenou součástí jeho prožívání.

Essa (2011) rovněž uvádí, že hlavním faktorem, který se podílí na nežádoucím chování dítěte, je počet dětí ve třídě mateřské školy.

Na nežádoucí chování dítěte předškolního věku mají vliv jednak i faktory psychologické v oblasti problémů dítěte s adaptací (HutYROVÁ, 2019).

Úroveň klimatu třídy hraje v procesu a způsobu utváření mezilidských vazeb také významnou roli. Slovní konflikty nebo fyzické útoky kvůli čemukoliv nebo kvůli hračkám mezi dětmi nemusejí být pouze negativní záležitostí. Děti si prostřednictvím nich tak měří své síly, jsou schopné je urovnávat, což lze považovat jako jistý prostředek procesu učení se z chyb (Erkert, 2004).

Dle mého mínění "narušování klimatu" může hrát podstatnou roli při zjišťování nežádoucích projevů, jaké konkrétní projevy narušování klimatu se ve třídě mateřské školy stále objevují. Dle autora lze i porovnat závažnost jednotlivých projevů dle učitelů z hlediska myšlení dítěte.

Temperament dítěte také výrazně přispívá k nežádoucímu chování. Z tohoto důvodu tedy záleží na volbě vhodného přístupu k dítěti ze strany pedagoga (Koegh, 2007).

Pedagog je v mateřské škole také velmi významnou osobou, která dokáže příznivě ovlivnit mezilidské vztahy, a to tím způsobem, že spolupracuje s rodinou, podílí se na výchově a vzdělávání dětí (Čapek, 2008).

Mezi významný faktor, který se na nežádoucím chování předškolního dítěte může podílet je sociální prostředí, jehož je dítě součástí, dále kolektiv vrstevníků a vliv ostatních osob (Bacus, 2004).

2 VYMEZENÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU V OBLASTI VÝVOJE DÍTĚTE

Předškolní věk, který je vymezen od věku tří až šesti let, a v případě odkladu školní docházky sedmi let věku dítěte. Předškolní období tak končí nástupem dítěte do základní školy. U tříletého dítěte se můžeme prvně setkávat s obdobím vzdoru během konfliktů, dále se soupeřivostí a s jistou nezralostí tendencí uplatňovat stereotypní egocentrické vzorce chování, během nichž dítě na sebe upoutává pozornost. Neschopnost ustoupit je tak velkým problémem, který se dítě učí v tomto období řešit. Dítě se v předškolním věku od pěti let věku učí plynně zvládat své emoce. Během předškolního období se u dítěte rozvíjí řeč a pozornost. Myšlení od čtyř let věku dítěte je charakterizováno jako názorové, intuitivní, prelogické, předponové, jinak řečeno i symbolické. Dítě prostřednictvím názorového a intuitivního myšlení si vytváří jasný úsudek na konkrétní věci. Dítě prelogickým myšlením předává lidské vlastnosti rostlinám, zvířatům. U dítěte se objevuje egocentrismus, neschopnost vidět realitu z více úhlů pohledu propojený s magickým myšlením založeným na dětské fantazii. Paměť dítěte předškolního věku je intenzivní v tom smyslu, že středem jeho pozornosti je to, co jej upoutá. Vlivem příznivých vazeb a výchovy se utváří cit pro sebeovládání dítěte (Michalová, 2012).

Dítě se snaží překonávat překážky, řešit problémy, spolupracuje s vrstevníky, rozvíjí se u něj samostatnost, a uvolňuje se v určité míře fixace na rodinu a blízké dospělé. Dítě během předškolního věku upřednostňuje hru a fantazii, která je založená i na osvojování si rolí při hře. Svou roli zde hraje i vývoj duševní, který se vyvíjí zdárně v případě citového souladu mezi rodiči. Pro dítě je však také důležité ztotožnění se s rolí obou rodičů, jež v mnoha směrech následuje. Mateřská škola je významným přechodem dítěte z rodinného prostředí, nevytváří tlak na výkon a učí dítě se přizpůsobovat prostředí ve třídě. Učitel mateřské školy je další významnou dospělou osobou, která má na dítě značný vliv, utváří mu zdravé návyky, podporuje ho ve vztahu s jeho vrstevníky, podporuje jej v samostatnosti a řešení konfliktů, vzdělává jej, učí vzájemnému respektu a vychovává. Mezi vrstevníky se dítě učí prosadit se (Thorová, 2015).

Předškolní dítě je obklopeno jak činnostmi učebními, poznávacími, situačními, zážitkovými, pohybovými, tvořivými, dramatickými, spontánními, tak i hrami, jež jsou součástí výuky a směřují k určitému cíli, díky němuž dítě nachází svůj životní smysl (Vágnerová, 2021).

Považuji za přínosné dle autorky Vágnerové (2021) soustředit se i na jednotlivé činnosti, kterými pedagog řeší nežádoucí chování dítěte. Důležité je vědět, jak na realizované činnosti dítě reaguje a postupně zjišťovat, jaké činnosti nežádoucí chování eliminují.

Růst a vývoj předškolního dítěte se však vyznačuje různými vývojovými etapami, kterými dítě ve svém věku prochází, a ty se pojí především s jeho individuálními specifickými přednostmi, nedostatky a výchovnými problémy, které jsou nedílnou součástí celého procesu. Rodina usiluje o přirozené zrání dítěte v čase, kdežto učitel mateřské školy se snaží vystihnout rovnováhu mezi učením a zráním. Dítě se učí nápodobou chování dospělých a vrstevníků, má tendence zpočátku zrcadlit chování nežádoucí, aniž by si to zpočátku dětství uvědomovalo. V období předškolního věku se rozvíjí i cit pro prosociální chování. Mateřská škola dítěti poskytuje styk s vrstevníky. Dominantní úlohu v předškolním věku má rodina, která je primárním činitelem v procesu vývoje dětské osobnosti. Úkolem mateřské školy je dítěti zajistit potřebnou péči a poskytnout mu možnosti dalšího vzdělání, které je pro něj v přítomném a budoucím fungování nepostradatelné. Pedagogové spolupracují s rodiči v rámci spokojenosti a podpory vývoje dítěte (Opravilová, 2016).

Během předškolního období se dítě setkává s tím, že jej zaujme plno věcí, které jej obklopují, touží je rozpoznat, pojmenovat, prozkoumávat a manipulovat s nimi. Dítě skrze hru vnímá vlastní zážitky, začíná propojovat své myšlenky s realitou a zahrnuje sem i své představy. Dítě objevuje svět prostřednictvím navázání nových vztahů s vrstevníky a pedagogem, či osobních zkušeností spjatých se zážitkovou a situační pedagogikou. Občas se tak stává, že jeho reakce jsou zkreslené. Dítě se učí ze svých chyb a je schopno následně odlišovat realitu od pouhých snů. Jeho zkreslené představy však mohou přerávat i do věku sedmi let, než načerpá veškeré zkušenosti ze situací, které prožilo. Uvědomuje si, že život je o přizpůsobení se změnám, načerpání nových informací a osvojení poznatků v prostředí mateřské školy. Dítě je již schopné komunikovat s ostatními, naslouchat jim a přizpůsobovat se pravidlům v mateřské škole. Mnohdy ale je opak pravdou, a tak se setkáváme i s tím, že se dítě nesnadno přizpůsobuje pravidlům a dochází k jeho nežádoucímu chování v mateřské škole (Opravilová, 2016).

Ke konci předškolního období se objevují u dítěte pocity viny, jež spočívají v nesouladu mezi očekáváním a reálným chováním. Má výčitky vzhledem ke svému chování vůči

dospělým a chybám, kterých se dopustí, když nastavená pravidla učitelem poruší. Dítě v předškolním věku potřebuje získat pocit důvěry a bezpečí. To má za následek jeho zdárný vývoj bez jakýchkoliv obtíží (Michalová, 2012).

2.1 Emoce a psychický vývoj dítěte předškolního věku

Mareš (2013, s. 68) definuje funkci emoce jako „*tělesný a psychický jev člověka, který je spjat s reakcemi na různé situace, jež jsou člověkem zhodnotitelné, a zároveň zahrnuje určité pocity, jež jsou příjemné, nepříjemné, napjaté či uvolňující, což ovlivňuje i poznávací procesy včetně citové výchovy.*“

Emoce i schopnost jejich regulace se vyvíjí již od počátku života dítěte. Emoce formují značně city i psychiku dítěte, která přispívá k adaptabilitě jeho sociálního chování směrem k sobě, svému sebevědomí a ostatním lidem (Šolcová, 2018).

Vágnerová (2021) dále upřesňuje, že mezi základní přirozené emoce, které souvisí s předškolním věkem, patří vztek, zlost a žárlivost, především v případě neochoty dělit se o hračku, nebo něco někomu půjčit. Nepřiměřené reakce spjaté s egocentristem a výbuchem zlosti jsou součástí tohoto věkového období. Tyto afekty by měly s přibývajícím předškolním věkem postupně mizet.

Psychický vývoj je, jak rovněž uvádí Vágnerová (2021) vztahem vrozených dispozic a vlivů prostředí. Vrozené dispozice tak mají vliv na utváření psychických vlastností dítěte, jejich kvalitu a intenzitu. Na vzniku dispozic a vlastností se podílejí geny.

S nežádoucím chováním souvisí, jak dodává Tomsickova (2021) bezprostředně i vývoj dítěte v oblasti psychické. Pokud je psychický vývoj dítěte narušen, má to za následek utváření negativních vazeb s vrstevníky, nepozornost v rámci výuky, a zároveň dochází ke změnám nálad, které jsou provázeny smutkem, agresivitou, strachem, což je hlavním spouštěčem psychických problémů.

Tyto projevy nežádoucího chování mohou být následkem nedostatečné seberegulace, ale i projevem onemocnění, která s nepřizpůsobivostí zcela souvisí. Některé děti jsou si svého chování zcela vědomy, a jsou schopné jeho regulace prostřednictvím vhodného pedagogického a rodinného přístupu, vlastního úsudku, přičemž děti trpící poruchou chování vzhledem ke svému onemocnění v závislosti na jeho intenzitě si nedovedou představit, že je jejich počínání zcela rozdílné, mnohdy bez schopnosti jej zcela

ovládnout. Nežádoucí chování dítěte je v závislosti na jeho intenzitě spjata i se zastrašováním, výbuchy vzteku plynoucími z psychické a emoční nestability, a poté i fyzickým napadáním mladších nebo slabších dětí v kolektivu třídy, jež je možné u některých dětí v prostředí mateřské školy vyzorovat. Dítě s poruchou chování tedy vykazuje odlišné známky agresivity, a to afektů, které se stupňují nebo opakují. Nekontrolovatelnost výbuchu hněvu u dítěte by tak při nevhodném zásahu učitele mohla skýtat jisté nebezpečí ve formě fyzického ublížení jinému dítěti (Žáčková, 2010).

Psychický vývoj zahrnuje následující oblasti vývoje:

- Biosociální, jež je založena na proměnách tělesného vývoje.
- Kognitivní, která se zaměřuje na psychické procesy mající podíl na poznávání a uchování získaných informací.
- Motivačně-emoční obsahující emoční prožívání dítěte a jeho regulaci včetně jednotlivých základních potřeb dítěte.
- Psychosociální, která zahrnuje proměny osobnostní a sociální, zároveň také role, mezilidské vztahy a strategie chování (Vágnerová 2021).

Hlavní podíl na utváření vývoje dítěte v oblasti počátečních nežádoucích projevů mají především blízké osoby v okolí dítěte. Nevhodný výchovný styl autorit má za následek negativní vývoj osobnosti dítěte. Chování dítěte se může v tu chvíli jevit jako nežádoucí, mnohdy i připomínající poruchu chování, ale pouze proto, že se dítě snaží přizpůsobit vlivu svého okolí. Včasná náprava podporuje zdravý vývoj dítěte (Svoboda, 2015).

3 PŘÍSTUPY PEDAGOGA V RÁMCI NEŽÁDOUCÍHO CHOVÁNÍ DĚTÍ

Předškolní pedagog ovlivňuje nejen výchovu, ale i vzdělávání dítěte v mateřské škole. Ve výchovném působení učitelky mateřské školy a v očích dětí je důležité, aby učitelka oplývala formální autoritou, otevřeností, důvěryhodností, empatií, porozuměním, laskavostí, vstřícností, spravedlností, kvalitami své osobnosti, dovedla řešit konflikty a samostatně rozhodovala. Individuální přístup, přihlédnutí k potřebám a přáním dětí je přínosem pro budoucí vývoj dětí. Pedagog by tak měl důvěřovat ve své vlastní schopnosti a dovednosti, jež jsou spjaté s jeho povoláním (Opravilová, 2016).

Mertin (2023) uvádí, že pro učitele není důležité vědět diagnózu, ale pracovat s konkrétními projevy chování dítěte, a zároveň i tak používat vhodný respektující přístup směrem k dítěti. Jedině tak se můžeme dopracovat ke zdárnému výsledku založenému na spolupráci. Dítě bychom svým přístupem měli zaujmout natolik, aby s námi komunikovalo, chovalo se žádoucím způsobem, při činnostech bylo aktivní a navštěvovalo mateřskou školu s radostí.

Žáčková (2010) navíc doplňuje, že včasné a správné výchovné vedení pedagoga může eliminovat nežádoucí projevy chování dítěte, některým projevům však lze i zabránit. Velmi záleží na tom, jak dítěti svým vedením otevřeme cestu k jeho "seberegulaci" a "sebepoznání". Tím můžeme přispět k jeho pokrokům do budoucna.

Oproti tomu Essa (2011) dodává, že je v rámci nežádoucího chování důležité dítěti objasnit, co je na jeho chování vlastně nežádoucí a docházet tak ke společnému řešení, ať již prostřednictvím pravidel, dramatických cvičení, pohádek. Každému dítěti vyhovuje jiný způsob, je to svým způsobem individuální. Výchovné programy mateřské školy by proto měly být zaměřeny především na rozvoj dítěte a bezpečnost ostatních dětí, aby bylo zabráněno fyzickým útokům. Rovněž spolupráci učitele a rodičů spočívající v konzultaci pokládá Essa (2011) za důležitou vzhledem k odlišným názorům učitele a rodiče na nežádoucí chování dítěte. Dítě se chová vhodným způsobem, pokud umíme ocenit jeho snahu, na to však nestačí pouhá pochvala, nýbrž pasivní naslouchání, empatie, oční kontakt, dát mu prostor pro jeho vyjádření, obdivovat jeho kreativitu. Na nežádoucí chování dítěte je dle Essy (2011) potřeba někdy ze strany učitele reagovat individuálně a věnovat mu čas, dát mu prostor k tomu, aby si mohlo vybrat, o jaké

činnosti má zájem. Tím zároveň odbouráváme nežádoucí chování dítěte a podporujeme vřelou atmosféru ve třídě.

V okamžiku afektu vzniklého během nežádoucího chování dítěte vůči jednotlivci nebo ostatním dětem ve třídě je zapotřebí dítěti poskytnout prostor v ústraní, aby nedocházelo k prohlubování konfliktu nárážkami ostatních dětí nebo v případě, kdy by byly ostatní děti fyzicky napadány. Zároveň vyčkáme, až emoce odezní a dítě bude moci se zase zařadit do kolektivu a později s ním probrat i možnosti řešení jeho chování (Žáčková, 2010).

Odstranění příčin nežádoucího chování je nejen o vlivu okolí, ale prvotně také o dítěti samotném, v jeho schopnosti seberegulace. Učitelé pouze korigují a připravují takové aktivity pro děti, které jim pomáhají překonávat různé překážky při řešení určitých záležitostí běžného života. Výsledkem aktivit dětí v rámci výchovy je získání pozitivních zkušeností, utváření pozitivních představ o druhých a kladné postoje k nim (Navrátil, 2011).

Pedagog může místo trestů uplatňovat v rámci výchovy systém odměn. Dětem mohou být přidělovány body zaznamenáním pokroků v jeho chování, a to prostřednictvím obrázků či nálepek v kalendáři. Dalším způsobem odměny může být naplánování společné akce, společného rituálu třídy, společně prožité radosti. Trest nikdy neřeší příčinu nežádoucího chování a pouze ho krátkodobě zastavuje stejně tak, jako snadno dosažitelná odměna. Z tohoto důvodu je vhodnější volit jiné příznivé výchovné přístupy. Nejlépe je nežádoucí chování řešit společnou domluvou učitele a dítěte. Vždy by dítě mělo být dopředu seznámeno s následky svého chování a být si vědomé pravidel, které jsou ve třídě mateřské školy zavedeny. Dítě by svůj afekt mělo řešit až po odeznění emocí. Trestem by docházelo k opětovné agresii dítěte nebo lžím. Je i vhodné agresivitu dítěte řešit domluvou s ostatními dětmi za účasti učitele, který řeší důvody nežádoucího chování dítěte. Řešit intenzivnější afektivní záchvaty u dítěte může rovněž psycholog, speciální pedagog (Žáčková, 2010).

“Respektující komunikace“ je dalším důležitým aspektem, který je potřeba zjišťovat z hlediska vzájemných vazeb mezi učitelem a dítětem, včetně konkrétního přístupu učitele.

Ferlandová (2010) tak rovněž dodává, že u dítěte, které se vyznačuje nežádoucím chováním je potřeba projevit v rámci komunikace více trpělivosti, přizpůsobit se jeho temperamentu a jednat s ním klidně.

Hlavní úlohou učitelky mateřské školy je děti přimět ke spolupráci a vzájemné úctě a respektu, který je důležitý k udržení příznivého klimatu třídy mateřské školy (Svoboda, 2014).

Každý učitel má na nežádoucí chování dítěte jiný náhled. Někomu více vadí nespolečenská chování dětí při výuce, jiný se těžko může srovnávat s hyperaktivitou dětí či vyrušováním. Velmi záleží na tom, jak takové chování učitel řeší, jaký má na něj pohled a jaký výchovný styl a pravidla ve třídě uplatňuje. Od toho se odvíjí i reakce dětí a klima, které se prostřednictvím tohoto procesu vytváří (Gillernová, 2010).

Na utváření příznivého chování dítěte má učitel vliv také v rámci naplňování potřeb dítěte, udržování jeho emocionální podpory, vedení dítěte k utváření pozitivních vztahů vůči ostatním dětem. Učitel mateřské školy podporuje dítě k samostatnosti ohledně zamyšlení se nad svým chováním, jeho způsobu řešení a spolupracuje s rodinou, podněcuje jej k zajímavým vzdělávacím aktivitám, což ve své celistvosti vede ke zdárnému rozvoji osobnosti dítěte (Čapek, 2008).

3.1 Řešení konkrétních projevů nežádoucího chování pedagogem

Učitele zajímá, jak se dítě soustředí a chová se během dne v mateřské škole, jaký je jeho zájem o činnosti a vztahy, jak reaguje a projevuje svůj temperament. Pokud se nežádoucí projevy chování opakují, odvíjí se od nich i další výchovné působení (Oprailová, 2016).

Velmi záleží na tom, jak učitelka dané dítě s nežádoucími projevy chování vnímá. Zda na jeho chování umí také vidět něco pozitivního a umí pojmenovat tyto vlastnosti pozitivně bez jakékoliv udělené negativní nálepky, a tím nežádoucí chování eliminovat, v opačném případě nenachází klidu ani učitelka, tak dítě. Společná pravidla, zájem o dítě, jeho záliby, věnování pozornosti, času, pochopení vnitřního světa dítěte a efektivní komunikace s dítětem je tak hlavní cestou k úspěchu. Úlohou učitele je však vnímat emoce dětí, zajistit bezpečné prostředí, dozor a dítě pokud možno držet při svém jednání dále od

děti, aby bylo zamezeno případnému nebezpečí. Úkolem pedagoga je tak zapojit dítě do třídního kolektivu, podporovat příznivé vazby mezi dětmi, "prosociálnost" a umět zhodnotit výsledky svých pedagogických pokroků, které vedou k příznivému rozvoji dětí. Dítě je spokojené v tom momentu, kdy jsou u něj naplněny veškeré potřeby včetně tělesných, duševních, sociálních a speciálních. Potřeby by měly být naplňovány u všech dětí s přihlédnutím k jejich individuálním zvláštnostem. K tomu je potřeba spolupráce učitele s rodiči a dalšími odborníky i v rámci výchovného vedení prostřednictvím společných konzultací.

Koucká (2021) v případě neakceptování pokynů pedagoga dítětem spatřuje řešení ve společné domluvě s dítětem zahrnující popis nežádoucího chování bez urážek či ponižování jeho osoby, a to zároveň posiluje jeho pocit zodpovědnosti řešit problém samostatně a eliminuje nežádoucí projevy.

Malé děti nedovedou ještě plně kontrolovat své chování a nedovedou rozlišit, jaké chování je přijatelné. Ginott (2015) uvádí příklad nežádoucího chování dítěte, ze kterého je patrné, že pokud malé dítě trvá na tom, že nechce odejít z hřiště, sdělíme mu citlivě, že víme, že se mu tam líbí, ale je čas jít domů.

Ferlandová (2010) dodává, že tříletému dítěti je zapotřebí dávat jednoduché pokyny, nevinit jej za nežádoucí chování či neuposlechnutí, a brát v potaz jeho věk a jeho způsob porozumění. Je zapotřebí se vyhnout několika pokynům najednou. Je třeba dítěti připomínat momenty, kdy se zachová správně a za neuposlechnutí jej netrestat. Dítě se samo postupně seznamuje s důsledky svého jednání i tím, že jej na ně upozorníme. Nechat dítě samostatně si vybrat a rozhodovat je pozitivním řešením, jak se vyvarovat problémům. Nestačí pouze mentorování o slušném chování.

Wildová (2012) navíc upřesňuje, že vychovávající by neměl dávat najevo přehnané obavy o dítě, strachovat se před ním, protože dítě tak může více podněcovat k nežádoucímu chování. Neustálé napomínání ničemu nepomůže, právě naopak. Dítě ale nesmí postrádat dohled vychovávajícího a respektující komunikaci či dohodnutá pravidla. Vřelé vystupování tak vede k příznivému výsledku ve výchově a rozvoji dítěte.

Krnáčová (2020) píše, že dítě nás nezlobí proto, že by nás chtělo potrápiti. Svým nežádoucím chováním na sebe upozorňuje, že něco potřebuje a cítí se nejisté.

U pasivních dětí je třeba podpořit jejich snahu o zlepšení. Svým přístupem dovedeme změnit chování dítěte. Krnáčová (2020) se rovněž vyjadřuje o tom, že dětem, které vyžadují více pozornosti, chovají se nežádoucím způsobem nebo jsou pasivní je potřeba věnovat patřičnou pozornost a vytvářet takové činnosti, které snadněji zvládnou a podpořit jejich snahu o zlepšení. Tříleté děti je již možné odpoutat jednou aktivitou jako je zalít květinu v pokoji, ukládat lžičky na své místo. U dětí do pěti let je vhodné odpoutání pozornosti zajímavou činností. Vyhnout se verbálním zákazům, zvýšit nad ním dozor, předcházet obtížím při aktivitách, vytvářet bezpečné prostředí. Pokud rozptýlení dítěte jinou činností nevede k výsledku, je třeba dát dítěti přiměřenou pauzu. Klidná zpětná vazba se vyplatí.

Důležité je proto snažit se s dítětem najít společnou cestu, respektovat jeho osobnost a ne ho okamžitě považovat za nevychované, vidět jej v negativním světle. Dítě tyto signály, které vůči němu učitel vysílá, brzy rozpozná, a dochází tak k tomu, že jej přestává respektovat, nebo jeho autoritativní moc může působit jen v daném okamžiku. Dle Michalové (2012) je však na učiteli, jakým způsobem dítě do třídního kolektivu začlení, aby bylo schopné adaptace.

Hergenhan (2017) naopak dodává, že pokud dítěti není v případě jeho osobního projevu v oblasti vrstevnických konfliktů věnována pozornost má to neblahý dopad na psychiku potlačení rozvoje dítěte. Chování dítěte nelze pasivně ignorovat, nastavit hranice a dát najevo své pocity bez pocitu hněvu, pojmenovat společné pocity s dětmi a motivovat je ke společné domluvě a řešení konfliktů. Vzniklý problém je vhodné společně řešit a nechat děti přemýšlet nad možnými alternativami řešení.

Essa (2011) uvádí, že projevy nežádoucího chování jako je především neposlušnost, kousání, házení s věcmi, ubližování ostatním, nevhodná mluva, narušování skupinových aktivit, rozbíjení hraček se řeší nejlépe strategiemi pozorováním, odvedením pozornosti, změnou aktivity, izolace dítěte od ostatních a odreagování jej jinou činností pod dohledem, učením "Prosociálnosti", utvořením menších skupinek při vycházkách, činnostech z důvodu zamezení nežádoucímu chování, dále domluvou, držením oběti a agresora dál od sebe, být ve střehu, učit dítě sebeovládání, zprostředkovat takové aktivity, aby dítě dovedlo rozeznat, v jakých situacích při jakých aktivitách lze chování využít, a především také konzultací s rodiči.

Michalová (2012) dochází k přesvědčení, že rozmazlující výchova, snižuje sebevědomí dítěte, mnohdy způsobuje i potíže s jeho začleněním. Učitel by se proto měl při řešení projevů nežádoucího chování dítěte zamyslet nad otázkami, které dítě k nežádoucímu chování vedou. Není žádný jasný návod na řešení konkrétního chování. Každý učitel mateřské školy jej řeší dle vlastního uvážení. Je tedy na místě, aby učitel dítě postupně začleňoval do kolektivu a motivoval dítě k osvojování pravidel. Lze využít i krátkého pobytu v mateřské škole s rodičem, kdy se dítě seznamuje s prostředím, pravidly, kolektivem a chodem školy. Je tedy vhodná včasná intervence pedagoga v rámci individuálního přístupu nebo konzultace s rodiči, případně spolupráce s odborníky. U čtyřletého dítěte, jak rovněž uvádí Michalová (2012), může být včasná intervence pedagoga ještě účinná. I jiné situace ohledně rozvodu a nezájmu rodiče o dítě řešeny odreagováním dítěte, nabízením vhodných aktivit v případě pasivity dítěte, a oceněním pokroků dítěte, totéž lze doporučit rodičům dítěte. Určitě je zde na místě nabízet mu aktivity týkající se jeho milujícího rodiče. Především vzdor dítěte je i následkem nedbání pokynů pedagoga mateřské školy. Tuto situaci však není vhodné zcela přehlížet. Tento problém je třeba neprodleně řešit. V tomto případě lze problém konzultovat s rodiči, a následně tak nacházet společné řešení ohledně respektujícího přístupu k dítěti. V případě stagnace problému se u dítěte může objevit porucha v chování.

Na základě konfliktů mezi dětmi je na místě pedagoga motivovat děti k vzájemné dohodě a zamezovat konfliktu vyřikáním si co tomu druhému vadí. Pedagog seznámí děti s možnými riziky, že ubližování druhému je bolestivé a nebezpečné. Vhodným řešením je tak vzájemné pojmenování emocí, aby děti lépe porozuměly tomu, jak se druhý cítí, a následnou chybu již neopakovaly (Michalová, 2022).

Michalová (2012) dodává, že pokud dochází k náhlým změnám v oblasti rodinné situace a dítě tato skutečnost značně ovlivňuje, je v tom případě důležité snažit se s dítětem najít společnou cestu, respektovat jeho osobnost a ne ho okamžitě považovat za nevychované, vidět jej v negativním světle. Dítě tyto signály, které vůči němu učitel či jiný dospělý vysílá, brzy rozpozná, a dochází tak k tomu, že jej přestává respektovat, nebo jeho autoritativní moc může působit jen v daném okamžiku.

Dle Essy (2011) lze při nežádoucím chování využít tyto strategie:

- v případě vzteku u dítěte je vhodné, když na dítě mluví jeden člověk

- je na místě nevyužívat “prázdné” pochvaly
- “Strategie sebekontroly” pomáhá dítěti se uklidnit mimo třídu a zpět se do ní vrátit
- posílení sociálního chování v případě slovních a fyzických útoků mezi dětmi
- “Strategie zapojení dítěte do hry”
- využití činností zaměřených na navazování přátelství
- “Rozsazení” dětí k zamezení agresivity mezi dětmi
- “Strategie vyhrazený čas” – zaměřená na dítě prostřednictvím individuálního přístupu ve formě věnovaného času dítěti - více minut denně
- činnosti zaměřené na pohyb
- “Arteterapeutický přístup”
- výtvarná činnost k potlačení agresivity (Essa, 2011)

3.2 Výchovné styly pedagoga

Na primární socializaci, prostřednictvím níž se dítě vyvíjí, má podíl i socializace sekundární, jež probíhá v prostředí mateřské školy. Působení rodiny se přímo promítá do sekundární socializace v prostředí mateřské školy jak negativním, tak pozitivním způsobem. Ta má vliv i na to, jak je dítě ve škole soustředěné, jak při aktivitách spolupracuje. U dětí s poruchami chování se nesoustředěnost, pasivita může objevit nekontrolovatelně. Lze tyto poruchy vývoje mírnit individuálním přístupem a spoluprací s rodinou nebo odborníky. Projevy problémového chování dítěte mohou tak být v budoucnosti zčásti nebo zcela eliminovány. Dítě, které vyrůstá v konfliktním rodinném prostředí, si přináší do prostředí mateřské školy negativní návyky či vlastnosti zpočátku adaptace ve třídě. Změna výchovného vlivu rodiny a spolupráce s učitelem velmi přispěje k vyřešení problémů, včetně vhodného výchovné strategie, jež pedagog využívá (Helus, 2015).

- ***Osobnostně orientovaný přístup***

Tento výchovný přístup pedagoga jednoznačně odpovídá potřebám a zájmům dítěte. Individuální přístup přispívá nejen ke zdárnému individuálnímu rozvoji dítěte,

ale i k intenzivnímu vnímání jeho individuality, k udržování skupinových vazeb a upevnění jeho pozice v kolektivu. Cíl výchovy tak není závislý na normách nebo představě o dokonalosti, ale na konkrétním vývojovém stadiu, ve kterém se daný jedinec nachází s ohledem na jeho sociální situaci. Individuální přístup, vzájemná spolupráce mezi pedagogem a dítětem, skupinová spolupráce a komunikace realizovaná v současné mateřské škole se jeví jako neoptimálnější řešení. Pedagog tak využívá rámcových cílů, které v rámci svých kompetencí ve výuce realizuje. Respektuje děti s přihlédnutím k jejich věku, potřebám, zájmům a individuálním zvláštnostem. Dovede se tím pádem dětem věnovat individuálně s ohledem na jejich osobnost. Respektuje svobodné vyjádření dítěte a rovněž jeho samostatnost a důvěřuje schopnostem dítěte. Osobnostně orientovaná výchova se odvíjí i od spolupráce s rodiči i formou konzultací, umožňuje dětem zajistit zájmové aktivity, styk s vrstevníky, kompenzovat vývojové opoždění, rozvíjet mimořádné schopnosti dítěte a jeho nadání. Přispívá k rozvoji sebedůvěry a vzdělanostní připravenosti pro pozdější nástup do základní školy. Základem tohoto výchovného a vzdělávacího působení je tak prožitkové a sociální učení, díky němuž dítě získává poznatky pro budoucí životní fungování ve společnosti (Opravilová, 2016).

- ***Pedocentrický přístup***

Cílem pedocentrické výchovy pedagoga mateřské školy je důraz na dětskou přirozenost, spontánnost, neomezování dítěte, avšak svoboda dítěte je pevně dána pravidly a hranicemi, které jsou v rámci chování dítěte při výuce, stolování, společných činnostech, vztazích, době odpočinku, kulturních aktivitách, pobytu venku, a budoucího chování ve společnosti klíčové. Pedagog dítě podporuje ve spontánní tvořivé činnosti, samostatném vyjádření a jeho schopnostech (Opravilová, 2016).

- ***Liberální přístup***

Příliš volná výchova pedagoga může děti vést k nežádoucímu chování. Naprostá svoboda výchovného přístupu pedagoga zapříčiňuje nejen nežádoucí chování dětí, ale může později vést k tomu, že se děti stávají nezvladatelnými. Pokud zde učitel nenastaví nutnost dodržování pravidel bez ukázky obrázkových pravidel, společné diskusi o pravidlech, opakovaného vysvětlování, či dramatického znázornění pravidel, děti pravidla nemusí dostatečně pochopit nebo naopak se nebudou řídit pravidly. Bude jim

to vše připadat jako samozřejmost a stanovená pravidla nebudou vždy dodržovat (Opravilová, 2016).

- ***Autoritářský přístup***

Výuka a přístup učitele jsou založeny na rozkazech, pokynech a pevně stanovených pravidlech, které musejí být striktně dodržovány bez ohledu na společnou domluvu dětí a učitele. Učitel tak plánuje veškeré aktivity a postup jednotlivých činností a očekává od dětí jejich výsledné plnění. Pedagog očekává řádné plnění úkolů, dbá na řád, dochází tak k absenci empatie, společné domluvy a komunikace mezi pedagogem a dítětem. V současné době se tento styl výchovy v prostředí mateřské školy téměř neobjevuje, a zdá se tak být z hlediska výchovy krátkodobě účinný (Podlahová, 2004).

- ***Nevhodný styl vyučování***

Nevhodný styl vyučování lze z obecného hlediska považovat podle Navrátila (2011) také za jednu z příčin nežádoucího chování dětí. Konkrétně uvádí nezaujetí dětí pro připravené činnosti a nedostatečnou motivaci dětí k udržení pozornosti během činností, což dává do souvislosti s tím, že pedagog ztratí kontrolu nad svými výchovnými metodami, a nedokáže děti zaujmout svým výkladem a činnostmi, které mohou být pro děti obtížné.

3.3 Spolupráce pedagoga s rodiči, odborníky a institucemi

Jakékoliv přetrvávající projevy nežádoucího chování vyvolávají v rodičích předškolního dítěte obavy, které vedou k rozhodnutí o odkladu školní docházky ve spolupráci s odborníky a Pedagogicko-psychologickou poradnou (Vágnerová, 2021).

Rodiče dávají učiteli mateřské školy zpětnou vazbu vzhledem k jeho výchovnému působení. Pedagog si tak může zpětně evaluovat, co udělal špatně či správně, a co je potřeba ještě změnit nebo zlepšit. Nevhodné reakce nebo chování dětí jsou pro učitele také zpětnou vazbou a rovněž alarmujícím signálem, jak by měl příště prostřednictvím svého výchovného přístupu postupovat. Zároveň by měli učitelé v mateřské škole možnost vyjádřit se k výchovnému přístupu rodičů a dítěti samotnému včetně jeho pokroků a změn chování. Společná dohoda mezi rodičem a učitelem je tak ideální cestou

vedoucí k řešení problémů. Vzájemný respekt učitele a rodiče vyvolává v dítěti pocit radosti a spokojenosti (Kofátková, 2014).

Cíl komunikace s rodiči by měl být reálný a společný. Pedagog by měl o dítě jevit zájem, a to je důsledkem vhodné komunikace s rodičem. Pedagog by měl vyzdvihnout klady a přednosti dítěte, ocenit trpělivost rodičů, uznat jejich nelehkou úlohu. Měl by oplývat empatií, pochopením, vstřícností a vžít se do role rodičů. Snažíme se jim také vytvořit bezpečné prostředí pro jejich sdělení. Lze přizvat i dítě a vyslechnout jeho názory a řešit problémy společně i s rodiči (Žáčková, 2010).

Nelze opomenout, že případná spolupráce s odborníky je v případě nežádoucího chování v předškolním období velmi důležitá. Čím dříve problém řešíme, tím lépe. Konzultace pedagoga s rodiči o problémech dítěte je v tomto případě nezbytná. V případě, že chování dítěte nelze zabránit klasickými metodami týkající se přístupu pedagoga, konzultací s rodiči a chování již přechází do poruchy chování, je zapotřebí problémy řešit případně s odborníkem, a to speciálním pedagogem, dětským psychologem a lékařem. V případě složitých rodinných situací, kterých je dítě součástí i s OSPOD (Gabašová, 2019).

3.4 Význam prosociálního jednání v rámci nežádoucího chování

Prosociálnost je charakterizována pozitivním sociálním chováním, jejímž hlavním úkolem je pomoci člověku nebo ostatním lidem, a zároveň přispívá ke kvalitnímu soužití lidí, obnovuje prosociální postoje dětí. Prosociální jednání je součástí cílů RVP PV. Učitel mateřské školy by měl mít vlastnosti prosociální povahy, aby mohl dětem jít v tomto směru příkladem (Svobodová, 2022).

3.5 Význam her a cvičení

Dle Vágnerové (2011), hra podporuje dobrou náladu dítěte. Emoční zralost, kterou dosahuje dítě v předškolním období, spočívá v sebekontrolě, osamostatnění se a odolnosti vůči frustracím. Pokud ji dítě postrádá, nežádoucí chování přetrvává a je nutné jej řešit.

Hry proti nežádoucímu chování pomáhají dětem utvářet si návyky a zvyšují jejich psychickou, fyzickou a sociální odolnost. Neuspokojení základních potřeb dítěte má vliv

na neklid, agresi v kolektivu třídy či autoagresi. Hra tedy pro dítě vyjadřuje určitou svobodu, napětí, lze ji opakovat, vytváří určitý řád a měla by dítě určitým způsobem zaujmout. Velmi se osvědčují také hry zaměřené na spolupráci, sebeovládání, koncentraci, dramatické činnosti proti nežádoucímu chování dětí navazující na příběhy nebo pohádky, činnosti zaměřené na pohyb s rytmem a hudbou, či hry relaxační. K potlačování agrese se osvědčují hry zaměřené na momentální pocity dítěte jejich vnímání, hodnocení a vyjadřování se k pocitům samotným. Učitel nebo dospělé osoby dítěti ukazují jak se s těmito pocity vypořádat. Na místě je však důležité vnímat pocity dítěte, naslouchat a oplývat dostatkem empatie (Erkert, 2004).

Metodika vydána Podperou (2019) uvádí, že osvobozovací činnosti, činnosti ohledně navazování přátelství nebo cvičení pozdravu, poděkování, prožitkové učení jsou tak nedílnou součástí předškolního vzdělávání, které podporuje pozitivní mezilidské vazby. Značným přínosem pro prevenci negativních vztahů mezi dětmi je proto podpora systematické osobnostně sociální výchovy.

Michalová (2012) doporučuje proti nežádoucímu chování dítěte cvičení typu:

- zastavit se
- nadechnout se a pojmenovat problém
- zpětná vazba od učitelky
- následkem je posílení sebedůvěry a důvěry dítěte k učitelce
- herní terapie neagresivním způsobem, jež má za následek radost dítěte ze hry je založená na pozorování toho, která hra dítě upoutá, a jak se při ní chová
- aktivita zaměřená na rytmus – chůze podél stěn i po špičkách, ve dřepu i po čtyřech nohou – všichni se pohybují ve stejném rytmu bez rizika srážek, v případě nežádoucího chování dítě nechat udělat pohyb stočení se do krunýře a v klidu přemýšlet o nápravě chování
- arteterapie – výtvarné tvoření pro uvolnění napětí pro děti vykazující nežádoucí chování – koláž, výtvarná tvorba v podobě malování barevných skvrn na papír při hudbě, modelování (Michalová, 2012)

- Relaxační techniky dovedou děti inklinující k nežádoucímu chování zklidnit a aktivizovat k činnosti. Tlumí hyperaktivitu a agresivitu. Pohyb a relaxace je tak pro dítě nejen psychickým, ale také fyzickým uvolněním. V opačném případě je dítě více náchylné k agresivitě a nesoustředěnosti. Jóga je jedním z relaxačních cvičení, jež je pro navození klidu také vhodná. Je zaměřena na uvolnění svalů, zpevnění svalů páteře a správného držení těla. Odstraňuje nesoustředěnost a neklid. U dětí by relaxačnímu cvičení měla předcházet rozehřívací pohybová aktivita. Imaginace během relaxačního cvičení může být z hlediska představ při relaxaci zaměřena na zvířecí tematiku, přírodu a další jiná dětmi oblíbená témata. Je vždy nutné improvizovat a přizpůsobit se zájmu, náladě, zdravotnímu stavu a rozpoložení dítěte. Na relaxaci bychom měli mít vyhraněné své místo nebo třídu, případně tělocvičnu. Pomůckami mohou být podložky s polštářky a rozprostřená velká deka v prostoru, kam děti ulehnou. Neměli bychom zapomínat na svíčky a navození relaxační atmosféry včetně relaxační hudby, promítání pohádek a imaginace (Žáčková, 2010).

3.6 Podpora pozitivního klimatu a třídní pravidla

Mít určitá pravidla je ve směru výchovy a následného chování dětí tím správným způsobem, jakým lze dětem poskytnout určitý řád ve školním prostředí. Děti poté respektují i určitý řád v běžném životě a reagují na reálné situace s respektem, a je tím zároveň zajištěna větší šance k úspěchu, že pravidla budou dodržena. V opačném případě, kdy mohou o režimu dne rozhodovat sami, mohou se mnohdy uchýlovat k porušování pravidel a považovat určité pokyny za zbytečné. Následkem toho může být, že určité aktivity jim nepřijdou nebezpečné a mohou se jim zalíbit, vždyť si přeci mohly vybrat samy. Tento následek se také přímo promítá do nežádoucích projevů chování dětí. Děti se snaží o pozornost nevhodně se projevovat především vyrušováním při výuce a před rodiči mívají záchvaty zloby, vzteku a pláče. Snaží se tím vychovávaného odvrátit ve smyslu rezignace k vychovávajícímu. S tím je spojena i nechuť k dostatečnému plnění povinností. Snažíme se tak prostřednictvím prevence s využitím osobnostního modelu výchovy předejít nežádoucímu chování u dětí tím způsobem, že je vedeme k samostatnému rozhodování a vzájemné spolupráci. Nemůžeme opomenout i rituály,

kteře jsou v mateřské škole zavedeny. Rituály se nejen děti naučí pochopit, ale také dodržovat. Ranní pozdrav, svolávání se do kruhu písni, říkanka před obědem nebo vytvoření pouta přátelství. Základem je nikomu se neposmívat, neurážet ostatní, zabránit možným fyzickým útokům v kolektivu. Velmi záleží na přístupu pedagoga jak je schopen s dětmi komunikovat a jaký řád ve třídě je schopen zavést, aby děti nebyly schopny si ubližovat a chovaly se k sobě i okolí se vši úctou a slušností. Pokud nastane situace, že děti nedodrží určité návyky, které jsou běžnou součástí chodu v mateřské škole, jsou vráceny zpět do stejné situace a jsou vyzvány, aby se zachovaly tak, jak je to pedagog na počátku naučil, vyjma trestů a zbytečného mentorování. Měly bychom děti přimět k tomu si vzpomenout bez nutnosti zopakování našeho požadavku. Během svého samostatného rozhodování by dítě mělo zvážit pozitivní a negativní dopady možného rozhodnutí, poté navrhnout možné alternativy chování s ohledem na zvolené priority, také by měl zhodnotit kvalitu svých návrhů a na základě výsledků umět posoudit jistou podobu svého chování v určité záležitosti (Navrátil, 2011).

Nastavením pravidel s dětmi a jejich společnému dodržování se učitel snaží eliminovat důsledky nežádoucího chování u dětí ve třídě. Učitel mateřské školy se tak snaží navodit svým vystupováním příznivé třídní klima, které děti vede k vzájemným vřelým vztahům mezi sebou, k samostatnosti, odpovědnosti, "prosociálnosti" a samostatnému řešení úkolů a vzájemných konfliktů (Svoboda, 2014).

V rámci aktivity s dětmi lze stanovit určitá pravidla. Aktivitu je vhodné realizovat na začátku školního roku. S dětmi v kruhu rozebíráme důležitost jednotlivých pravidel a jejich využití. Děti jmenují jednotlivá pravidla, která souvisí s nějakým prostředím, zejména v rámci návštěvy divadla, kina, pobytu v přírodě, na ulici, v restauraci, v rámci sebeobsluhy nebo z hlediska dopravních situací. Zároveň nelze opomenout ani pravidla společně dohodnutá ve třídě. Děti prostřednictvím jednotlivých pravidel vytvoří plakát, na jehož pozadí bude prostředí, ve kterém pravidla dodržujeme, a k dispozici budou mít šablony obrázků pravidel, které na plakát nalepí. Lze pozadí plakátu dozdobit třpytkami nebo kousky barevného papíru vyjadřující počasí či jiné doplňky zkrášlení pozadí plakátu (Podpera, 2019).

Klima v mateřské škole probíhající mezi dětmi a učitelem mateřské školy, jehož součástí je vzájemná komunikace má být pro děti pozitivním a přátelským prostředím, nikoliv

prostředím, které doprovází přehnané tresty a nucení dětí dělat něco, co se jim přičí (Mareš, 2013). Psychosociální klima má vliv na spokojenost dětí ve třídě, vzájemné vazby mezi dětmi a učitelem, učební výkony dětí. Negativní psychosociální klima se tak vyznačuje vyrušováním při výuce, nevhodným či problematickým chováním, zesměšňováním, žalováním, naschvály, konflikty, fyzickým napadáním, urážkami, vulgární mluvou dětí. Děti se během svého vývoje učí ve třídě jeden od druhého, a tak jejich počínání může tkvět v nevhodné výchově v rodině či v zrcadlení chování ostatních dětí. Dítě během svého vývoje v kolektivu třídy poznává jaké chování je žádoucí či nežádoucí. Pedagog svým chováním a jeho autoritou má významný vliv na stav klimatu ve třídě a pozitivního chování dětí. Klima ve třídě má vliv na vývoj dítěte jeho vzdělávání a sociální dovednosti, které jsou nezbytné pro fungování i v budoucích mezilidských vztazích (Helus, 2015).

Pedagog by měl v rámci vytváření příznivého klimatu ve třídě naslouchat potřebám dítěte i ve smyslu doby jeho odpočinku, hygieny, výběru jídla, tak i jeho dočasným schopnostem a dovednostem, vyzdvihovat jeho nadání a postupně ho rozvíjet. Učitel se svým chováním snaží v dětech vzbudit kladný postoj ke vzdělání a zároveň k jeho vlastní osobě, z toho vyplývá, že jeho pedagogické dovednosti odpovídají vytvoření pozitivního klimatu v mateřské škole a vhodnému výchovnému přístupu pedagoga k dětem. Prostředkem pro vytvoření příznivého klimatu ve třídě mateřské školy je snaha učitele vytvořit dostatek zajímavých činností, jenž zamezí určitým nežádoucím projevům chování dětí. Vzájemný kladný vztah dětí k učiteli podporuje utváření vzájemných pozitivních vazeb. Děje se to proto, že děti nechtějí učitele nějakým způsobem rozčítit, chovají k němu určitý respekt na základě vzájemné důvěry, kterou si učitel s dětmi vzájemně vytvoří (Čapek, 2008).

Proti nežádoucímu chování dětí se velmi osvědčují jednotlivé výchovné metody, jimiž je motivace dětí k zajímavým činnostem, úspěšná organizace chodu třídních pravidel a činností, příznivé třídní klima mezi dětmi a učitelem (Pavelková, 2002).

Důležité pro učitele je rovněž sledování reakcí a výkonů dětí a zpětné ohlédnutí se za efektivností svého výchovného a vzdělávacího působení. Učitel by především měl věnovat pozornost i vzdělávacím pokrokům a osobnostnímu rozvoji dětí, budovat v dětech kolektivní odpovědnost a podporovat "prosociální chování" (Helus, 2015).

3.7 Efektivní komunikace předškolního pedagoga s dětmi

Projevy nežádoucího chování lze minimalizovat například tím, jak s dětmi komunikujeme. Bytešníková (2012) vychází z konkrétních doporučení v oblasti komunikace s dítětem předškolního věku. Podle ní je vhodné vyhýbat se slovům s předponou „ne“, pokud tedy dítě bude chtít. Dítěti je vhodnější popsat způsob řešení situace, místo jednoduchého sdělení: „Tohle nedělej!“. Dítě je vhodné také seznámit s důsledky jeho činů, že když něco udělá, může to mít špatné následky. Dítěte je vhodné se ptát, proč se zrovna chová tak, jak se chová, učit ho porozumět své emoci a podat mu zpětnou vazbu. Vysvětlení, popis situace a seznámení se s důsledky chování je klíčem ke zdárné komunikaci mezi učitelem a dítětem. Učitel by se neměl nechat ovlivnit emocemi dítěte. Učitel pojmenuje s dítětem emoci a prostřednictvím toho se snaží rozvíjet sebekontrolu dítěte, vůli a porozumění. Ostatní děti ve třídě řešení situace pozorují a učí se vyrovnávat se s emocemi. Pokud do sebe děti strkají, učitel je rozsadí nebo si jedno dítě vezme na klín. Místo trestů je vhodné se zaměřit na klidnou rozpravu o tom, co bylo špatně a jak to změnit a návrh možných alternativ. Dítě, které je potrestáno, své nežádoucí chování bude pravděpodobně opakovat. Učitel mu zároveň ukazuje, že vypjaté situace mezi lidmi se neřeší trestem, ale komunikací, poučením se z chyb a porozuměním. Tím se postupně posiluje jeho žádoucí chování (Bytešníková, 2012).

Během komunikace s dětmi předškolního věku se osvědčuje používat méně slov, nejlépe dvě, a to oslovení a to co chceme, aby udělaly. Co dítě zná, již ví a zažilo již nevysvětlovat. Pokud se jedná o novou aktivitu nebo věc, povinnost je potřeba jednoduchými instrukcemi dítěti vysvětlit, případně zopakovat, a ujistit se, zda našemu sdělení porozumělo. Pokud dítě některé věci ještě nechápe, postačí jednoduchý argument, že něco je tak, protože jsme to tak řekli. Někdy i postačí pouze jedno slovo, jakékoliv sloveso. Neverbální komunikace by měla doplňovat neverbální. Nepoužívat zdobněliny. Vyhnout se negativním větám a kritice. Stručná mluva. Dodržet to, co slíbíme. Dávat najevo své pocity, že je nám něco líto, nebo že si něco nepřejeme, jak se cítíme. Stanovit pevné hranice a způsob jejich dodržování. Vyjadřovat empatii a vztah k jeho potřebám a přáním. Využít osobnostně orientovaný přístup na nežádoucí chování reagovat citlivě, řešit problém, podporovat dítě v samostatném rozhodování a umožnit mu samostatně konflikty řešit. Mezi učitelem a dítětem by měla vládnout respektující komunikace bez

užívání trestů a odměn. U dětí s nežádoucím chováním je vhodná především trpělivost a samozřejmostí je také zachovat klid (Michalová, 2012).

Kvalitní a dostatečná sociální komunikace mezi dítětem a předškolním pedagogem má značný vliv na psychologický stav dítěte, na jeho součinnost a aktivitu, stejně tak na formování jeho osobnosti jako celku. Pedagog by měl podporovat dítě v navazování kontaktu s vrstevníky a podporovat v rámci komunikace sebehodnocení a psychický stav dítěte, jež se při tomto procesu u dítěte zdárně rozvíjí. Prostřednictvím kladného emočního přístupu učitele k dětem se mezi dětmi a učitelem rozvíjí pevné, respektující a pozitivní pouto, které je k fungování vztahů ve třídě MŠ nezbytné. V opačném případě vývoj dítěte směřuje k nevhodnému chování dítěte, jež se rovněž projevuje jeho nízkým sebehodnocením či selháváním při činnostech a úkolech, jež jsou dítětem vypracovány. Všechny děti potřebují dostatek pozornosti, zájmu a empatie (Gillernová, 2015).

Učitel nemůže připouštět, aby nežádoucí chování dětí, s nímž se v rámci svého povolání setkává, ovlivnily způsob jeho chování k dětem. Zároveň si musí uvědomit, že na děti mohou mít vliv i jeho nálady nebo nepřiměřené reakce, které by neměl ventilovat před dětmi určitým způsobem navenek. Děti mohou mít pocit frustrace a ztrácet k učiteli důvěru. Tím může klesat i jeho oblíbenost v kolektivu dětí. Základem je, aby si pedagog s dětmi vytvořil takový vztah, který bude naplňovat jejich potřeby a povede ke zdárnému vývoji dětí, nikoliv ke vztahu "nadřízený-podřízený". Tím učitel rovněž zamezí neukázněnosti dětí během výuky. Základem je i společná domluva na pravidlech, realizovaných činnostech a schopnost empatie vůči problémům, které mohou děti provázet. Velmi důležité také je vcítit se do světa dětí a porozumění jejich zájmům. Pedagog se v rámci nežádoucího nebo problémového chování dítěte zamýšlí nad tím a diskutuje s dítětem o tom, co jej k takovému chování vedlo a prostřednictvím komunikace s dítětem zjišťuje i jeho představu o možné nápravě jeho chování (Čapek, 2008). Pokud dítěte neseznámíme s následky chování a nestanovíme pevné hranice, může to mít neblahé důsledky, které se přenesou do jeho budoucího života (Žáčková, 2010).

Základem úspěšné komunikace předškolního pedagoga je:

- dítě nemoralizovat
- nepřikazovat mu
- nekritizovat jej
- neobviňovat jej, nevyhrožovat
- nechválit ho, nenálepkovat
- pasivně naslouchat
- nabízet prostor pro řešení konfliktů společnou domluvou
- vést děti k prosociálnímu jednání
- popis, prostor pro domýšlení důsledků (Gordon, 2015)

Jak dodává Nováčková (2020), respektující přístup mezi učitelem a dítětem spočívá ve vzájemné úctě. Nováčková (2020) také uvádí, že pokud jednáme s dítětem mocenským způsobem, dochází zde k absenci jeho zodpovědnosti za jeho vlastní činy, ke vzdoru a okamžité poslušnosti, která je pouze v daný moment vynucená, případně podmíněná jistou odměnou.

Jak uvádí Nováčková (2020) respektující přístup mezi učitelem a dítětem spočívá ve vzájemné úctě. Nováčková (2020) také uvádí, že pokud jednáme s dítětem mocenským způsobem, dochází zde k absenci jeho zodpovědnosti za jeho vlastní činy, ke vzdoru a okamžité poslušnosti, která je pouze v daný moment vynucená, případně podmíněná jistou odměnou.

Laniado (2004) rovněž doplňuje, že hrozby, rázné odmítání bez domluvy, rozkazy a obviňování dítěte nevede k příznivému poutu mezi pedagogem a dítětem, jež se podílí na jeho nežádoucím chování. Učitelé by měli o svých pocitech mluvit, a to především o tom, co je v souvislosti s chováním dítěte trápí. Nováčková (2020) rovněž dodává, že komunikační strategie přístupu pedagoga dává tak dítěti prostor k domýšlení důsledků, situaci popíše, nabídne řešení výběrem nebo přihlédne k možnosti využití obou alternativ najednou, pomůže mu předvídat důsledky, kdy dítě v návalu vzteku neví, co dělá a počíná si destruktivně. Pedagog tedy následně situaci popíše a promluví si s dítětem o jeho chování.

Přirozená autorita učitele založená na respektující komunikaci s dítětem je dle von Schlippeho (2004) přirozenou cestou ke zdárnému vývoji dítěte.

Von Schlippe (2004) též uvádí, že volná výchova učitele přispívá k nežádoucímu chování i v tom smyslu, že dítě nemusí akceptovat pokyny pedagoga a může si začít vše dělat po svém, a jak se mu zrovna chce.

S tím se shoduje i Lažová (2013), která uvádí, že přirozená autorita, úcta, umění naslouchat, nepovýšenost, pozitivní vztah a vzájemný respekt, je úspěšnou cestou, jak eliminovat nežádoucí chování dítěte.

Dle Essy (2011) není vhodné chování dítěte probírat před dítětem samotným, nýbrž po poradě s rodiči nebo ostatními pedagogy.

3.8 Sebevzdělávání předškolního pedagoga

Předškolní pedagogové se v rámci nežádoucího chování a jeho řešení mohou dálesebevzdělávat, a to různými způsoby (Zákon č. 563/2004 Sb.):

- další vzdělávání v rámci mateřské školy
- samostudiem prostřednictvím různých zdrojů včetně knih, internetových publikací, tisku, článků z NPI nebo ČŠI nebo shlédnutím “Podcastů” a videí o nežádoucím chování dětí v mateřské škole
- návštěvou “Webináře”, jež pořádají různí vzdělavatelé jako firmy s ručením omezeným nebo vzdělávací instituty i se získáním případného osvědčení akreditované Ministerstvem školství (DVPP.info, 2024)

Webináře nežádoucího chování se nejčastěji týkají těchto témat:

- “Předškolák s problémovým chováním”
- “Agrese a agresivní chování u dětí a mládeže”
- “Efektivní komunikace” (DVPP.info, 2024)

4 CÍL PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY, PŘEDPOKLADY

4.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce bude zjistit, jaký projev chování dítěte předškolního věku považují učitelé mateřské školy nejvíce za nežádoucí, a s jakými projevy nežádoucího chování se ve třídě mateřské školy nejčastěji setkávají. Dalším cílem bude zjistit, jaké řešení v případě nežádoucího chování dítěte předškolního věku volí učitelé mateřské školy, a jaká řešení naopak pokládají za neefektivní.

4.2 Výzkumné otázky

Pro naplnění cíle bakalářské práce budou klíčové výsledky kvantitativního výzkumného šetření. Na základě výsledků výzkumného šetření jsou zodpovězeny výzkumné otázky.

V návaznosti na cíl byly tedy stanoveny následující výzkumné otázky:

Výzkumná otázka 1: Jaké projevy chování dětí předškolního věku považují pedagogové v mateřské škole za nežádoucí?

Výzkumná otázka 2: S jakým typem nežádoucího chování ve třídě se pedagogové mateřské školy nejčastěji setkávají?

Výzkumná otázka 3: Jaký druh metody řešení se při řešení náhlého nežádoucího chování dítěte jeví jako nejúčinnější nebo naopak nejméně efektivní?

Výzkumná otázka 4: Následují pedagogové v rámci řešení nežádoucího chování moderní trendy a navštěvují webináře či získávají informace prostřednictvím metodik nebo NPI?

4.3 Předpoklady

Předpoklady budou určující v rámci kvantitativního výzkumu.

Předpoklad 1: Předpokládám, že pedagogové se v oblasti nežádoucího chování nejčastěji setkávají s agresivitou.

Předpoklad 2: Jako nejúčinnější se tedy vzhledem k řešení nežádoucího chování může jevit respektující komunikace s dítětem (popis problému, vyvození následků a nabídka jiné zajímavé činnosti po dohodě s dítětem).

Předpoklad 3: Předpokládám, že stres má negativní vliv na posílení nežádoucího chování dítěte.

Předpoklad 4: Další má domněnka spočívá v tom, že pedagogové nejsou v rámci řešení nežádoucího chování dostatečně proškoleni.

5 METODIKA

Hlavní metodou je "Dotazování". Výzkumný vzorek tvořili učitelé mateřské školy. Dotazník byl anonymní. Nástrojem určeným pro výzkumné šetření je dotazník. Dotazník disponuje celkem třinácti otázkami, které jsou soustředěny na jednotlivé projevy nežádoucího chování dítěte, vnímání jednotlivých projevů nežádoucího chování a způsoby jejich řešení. Výzkum probíhal v období na přelomu konce měsíce dubna až května roku 2024.

5.1 Kvantitativní výzkum

Technikou sběru dat je kvantitativní výzkum provedený formou dotazníků pro učitele mateřských škol. Kvantitativní výzkum je, jak uvádí Punch (2008) úlohou výzkumníka, který si vybírá své respondenty podle vlastního tématu, který je pro výzkum určující. Prostřednictvím kvantitativního výzkumu si výzkumník stanoví výzkumný problém, který zkoumá, následně ověřuje a vyhodnocuje (Punch, 2008).

5.2 Dotazník

Dotazníkem se snažíme vytvořenými otázkami od respondentů získat odpovědi. Získáme informace, které nám slouží dojít k určitému závěru nebo závěrům (Chráska, 2016). Dotazník je dle definice Chrásky (2016, s. 162) „*prostředkem, který zkoumá jednotlivé názory respondentů, jež jsou daným tématem dotazováni, a porovnává je v souvislosti s jejich odpověďmi.*“ Dotazník dle (Spáčilové, 2009) s sebou nese i pozitivní aspekty v tom smyslu, že nám přináší informace o výpovědích velkého množství respondentů během pouhé chvíle. Výsledky dotazníků jsou vyhodnoceny kvantitativní metodou. Dotazník je zcela anonymní, respondent v něm může vyjádřit své názory prostřednictvím otázek, které jsou na něj kladeny.

5.3 Výzkumný soubor

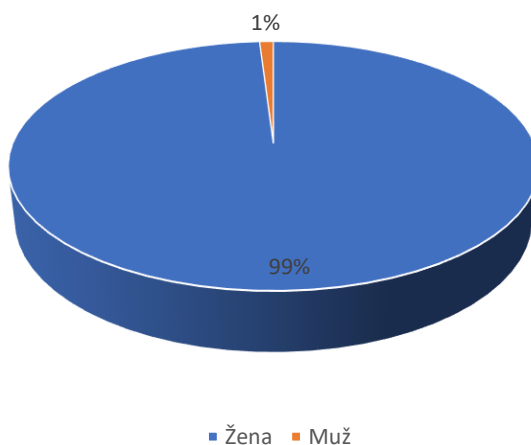
Výzkumný vzorek tvoří učitelé mateřské školy. V praktické části bakalářské práce jsou prezentovány výsledky výzkumného šetření. Dotazník byl rozdán do patnácti mateřských škol v Jihočeském kraji. Jednalo se o státní mateřské školy a jednu soukromou mateřskou školu s odlišným výchovným přístupem k dětem typu "Montessori". Bylo rozdáno celkem

100 dotazníků pedagogům mateřských škol, z nichž bylo v plném počtu zodpovězeno 100 %. Klíčové bylo v rámci otázek kladených respondentům především zjistit, jaký je jejich pohled na nežádoucí chování dětí předškolního věku, a rovněž na možné příčiny, způsob a efektivitu řešení.

6 VÝSLEDKY

6.1 Výsledky dotazníků pro učitele mateřské školy

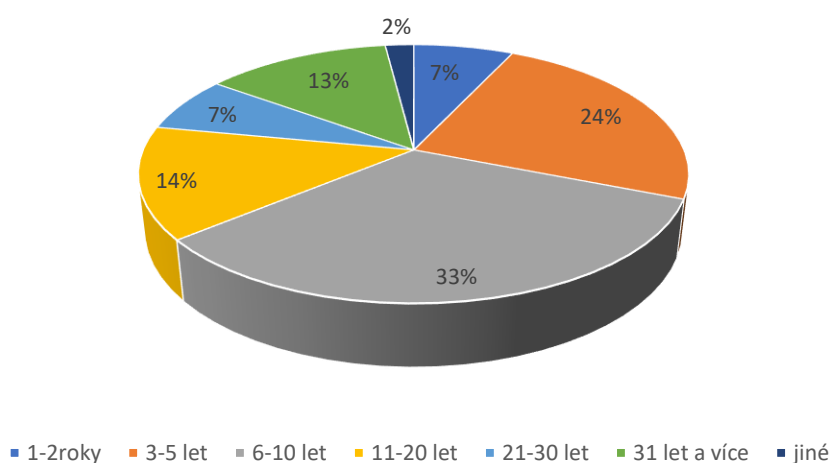
Graf 1 Počet žen a mužů učitelů v mateřské škole (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf se týká otázky č. 1 v dotazníku pod názvem "Pohlaví". Otázka byla zodpovězena respondenty, kterými byli učitelé mateřských škol. Ženy tvořily 99 % z celkového počtu dotázaných. Žen bylo celkem 99, a z toho jedním respondentem byl muž (1 %).

Graf 2 Délka pedagogické praxe (%)

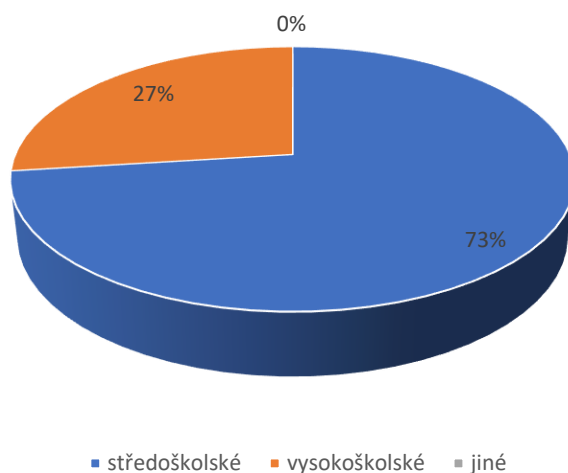
Zdroj: Vlastní výzkum

Výše uvedený graf souvisí s otázkou č. 2 s názvem “Délka pedagogické praxe”. Otázka byla rozčleněna na časové období, které se týká časového úseku, jež poukazuje na délku působení učitelů v mateřské škole. Nejkratší dobu méně než jeden rok je činný pouze jeden učitel (1 %) a pouhé 2 měsíce také jeden učitel (1 %), jenž je uvedeno v odpovědi kategorie “Jiné”. Delší dobu 1-2 roky je to pouhých 7 (7 %) pedagogů. Časový úsek třech až pěti let tvoří 24 (24 %) dotázaných. V časovém horizontu 6-10 let pracuje v mateřské škole celkem 33 (33 %) kvalifikovaných učitelů. Dalších 14 (14 %) pedagogů v délce 11-20 let, 7 (7 %) po dobu 21-30 let a 31 let a více tvoří zbývajících 13 (13 %) učitelů.

Tabulka 1 Délka pedagogické praxe

<i>Odpověď jiné</i>	<i>Počet odpovědí</i>
méně než rok	1
2 měsíce	1

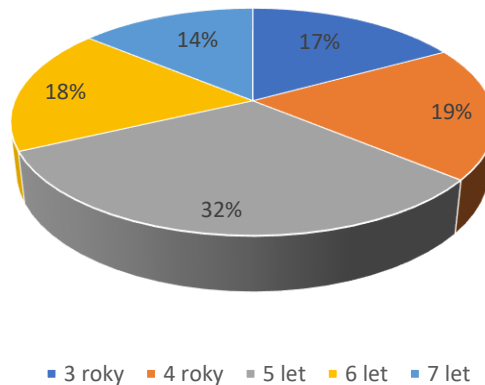
Graf 3 Vzdělání učitelů mateřské školy (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Výsledky grafu vztahující se k otázce č. 3 “Vaše vzdělání” poukazují na to, že 73 (73 %) učitelů má ukončené vysokoškolské vzdělání a 27 (27 %) pedagogů má středoškolské vzdělání, které v budoucnosti bude doplněno ukončením vzdělání vysokoškolského. Jiné dosažené vzdělání nebylo zaznamenáno (0 %).

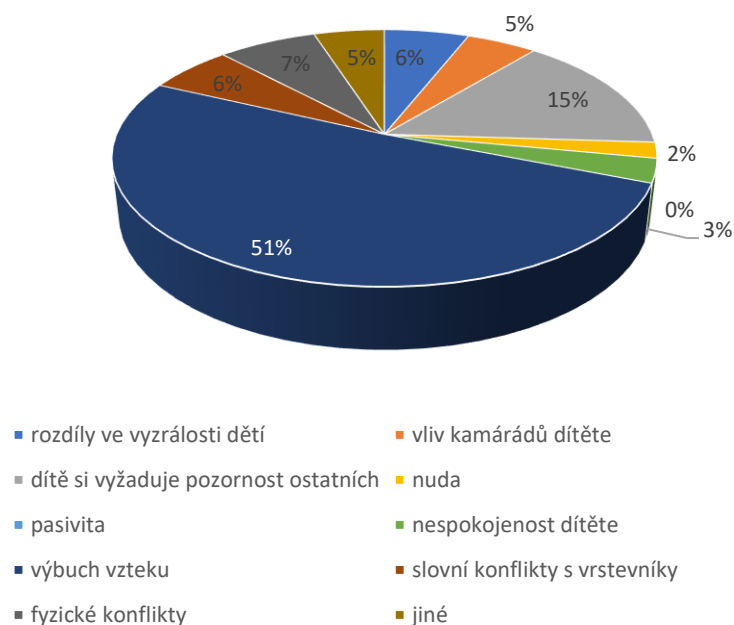
Graf 4 Věk dětí předškolního věku ve třídě pedagoga mateřské školy (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z výsledků grafu zaměřujícího se na oblast otázky č. 4 "Věk dětí předškolního věku ve Vaší třídě" vyplývá, že respondenti pracují s takovým rozložením dětí v mateřských školách, a to ve věku tří let (17 %), čtyř let (19 %), pěti let (32 %), šesti let (18 %) a sedmi let (14 %).

Graf 5 Hlavní možné příčiny nežádoucího chování dítěte

Zdroj: Vlastní výzkum

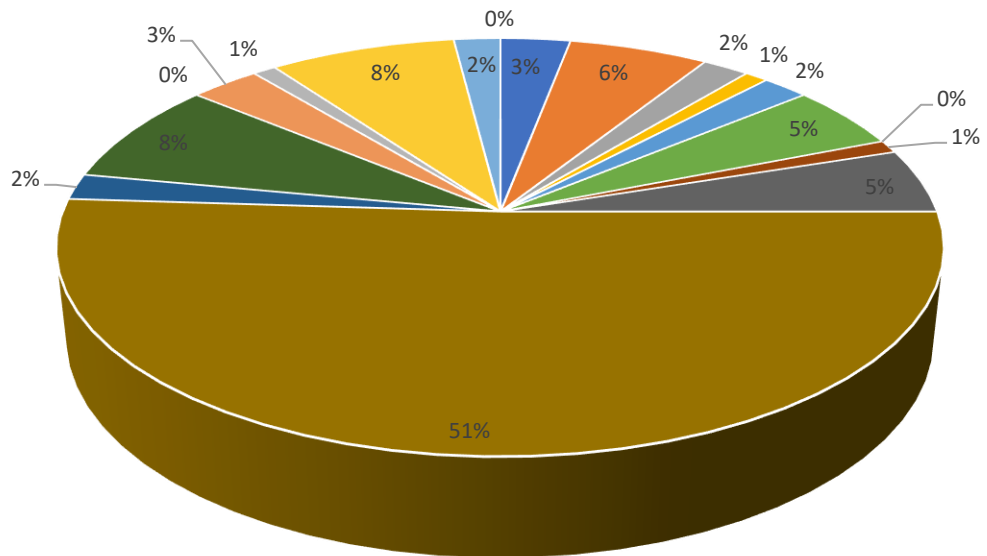
Graf se týká otázky č. 5 „Co si myslíte, že je hlavním spouštěčem nežádoucího chování dítěte?“. V této otázce jde především o zjištění hlavních možných příčin nežádoucího

chování dítěte, které spatřují učitelé mateřské školy. Mezi nejčastější příčinu nežádoucího chování dítěte, jak odpovídalo 51 učitelů (51 %) patří agresivita dítěte ve formě "výbuchu vzteku". Dalším důležitým faktorem, který graf znázorňuje je pozornost, kterou si dítě od ostatních ve třídě vyžaduje. Dítě si vyžaduje pozornost ostatních na základě zjištěných dat podle patnácti dotazovaných učitelů (15 %). Celkem u šesti učitelů (6 %) hraje hlavní roli v případě nežádoucího chování dítěte rozdíl ve věkové vyzrállosti dětí a u stejného počtu šesti učitelů (6 %) se objevují odpovědi spjaté se slovními konflikty mezi dětmi. Pět pedagogů (5 %) tvrdí, že na děti mají vliv jejich kamarádi. Podle třech pedagogů (3 %) je podstatnou příčinou nespokojenost dítěte. Dle dvou učitelů (2 %) je to z toho důvodu, že se dítě nudí. Zbývajících 7 (7 %) učitelů si myslí, že děti se často potýkají i s fyzickými konflikty. Pasivita dle učitelů představuje u dětí nejnižší riziko v rámci nežádoucího chování dítěte, v tomto případě tedy 0 (0 %) dle dotázaných učitelů. V odpovědi "Jiné" 5 (5 %) učitelů uvádí jako hlavní příčinu nežádoucího chování vliv výchovy v rodině.

Tabulka 2 Hlavní možné příčiny nežádoucího chování dítěte

<i>Odpověď jiné</i>	<i>Počet odpovědí</i>
vliv výchovy v rodině	5

Graf 6 Nejzávažnější projev chování dítěte ve třídě mateřské školy očima pedagoga

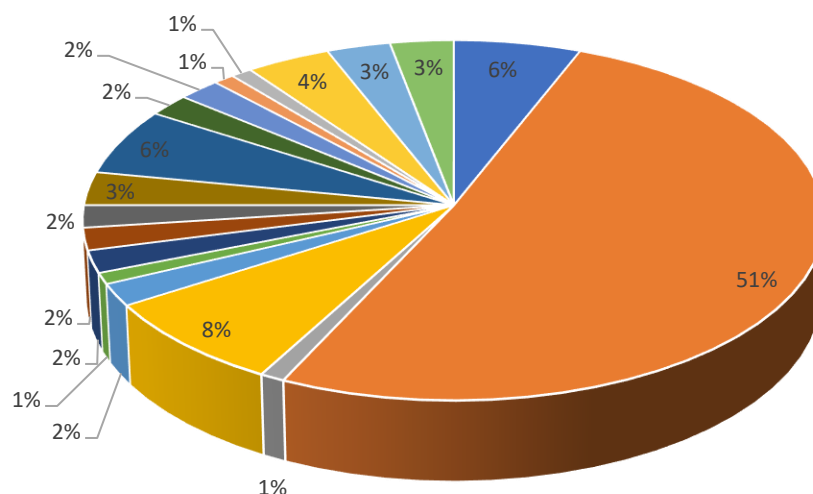

- prosazování se na úkor druhých
- touha po pozornosti doprovázená nežádoucím chováním dítěte
- přílišná až nežádoucí neposednost
- časté vyrušování během řízené činnosti
- nenechat druhého domluvit
- nežádoucí chování dítěte vedoucí ke konfliktům mezi vrstevníky
- ničení věcí vlastních nebo věcí ostatních dětí či vybavení třídy
- neuposlechnutí pokynu
- nerespektování pedagoga
- narušování klimatu třídy - dítě vyrušuje ostatní děti i pedagoga během řízené činnosti s cílem mít hlavní slovo, získat pozornost ostatních, vyhledává příležitost i k slovním a fyzickým konfliktům vůči vrstevníkům
- pošťuchování
- úder v podobě fyzického útoku vůči jinému dítěti
- vulgární mluva
- slovní narážky
- dítě začne komunikovat s kamarádem při řízené činnosti
- výbuchy vzteku
- pasivita dítěte během činností
- Jiné

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf souvisí s otázkou č. 6 „S jakým nejvíce nežádoucím projevem dítěte se ve třídě nejčastěji setkáváte a rovněž jej řešíte?“. Z výsledku grafu lze za nejzávažnější projev nežádoucího chování dítěte považovat zcela kompletní narušování klimatu třídy zahrnující konkrétní projevy, zejména fyzické i slovní konflikty dítěte a vyrušování při řízené činnosti, a to dle 51 (51 %) dotázaných učitelů jednotlivých tříd mateřských škol. Druhý nejzávažnější projev představuje úder v podobě fyzického útoku vůči jinému dítěti, a to v osmi procentech dle osmi respondentů včetně výbuchů vzteku u dítěte dle osmi (8 %) pedagogů. Touha po pozornosti doprovázená nežádoucím chováním dítěte představuje 6 % u šesti dotázaných respondentů. Celkem 5 (5 %) učitelů tvrdí, že je děti nedostatečně respektují. U dalších pěti učitelů (5 %) je zjištěno, že největším úskalím nežádoucího chování dítěte se zdají být pro ně konflikty mezi vrstevníky, pro 3 (3 %) je to prosazování se na úkor druhých, pro další 3 (3 %) jsou to slovní konflikty. Dva učitelé (2 %) rovněž neopomíjí ani pasivitu dítěte během činností, další 2 (2 %) uvádějí nenechat druhého domluvit a ostatní 2 (2 %) zmiňují poštuchování. Zbývající respondenti, konkrétně 2 učitelé (2 %) odpověděli, že nejzávažnějším projevem se dle nich zdá být časté vyrušování během řízené činnosti nebo přílišná až nežádoucí neposednost též dle dvou učitelů (2 %). Pouhé 1 % čili jeden učitel vnímá negativně tu skutečnost, že dítě začne komunikovat při řízené činnosti s kamarádem a ještě jeden učitel (1 %) považuje za velmi závažný projev „neuposlechnutí pokynu“. Také jeden z respondentů (1 %) pokládá pasivitu dítěte během činností za nežádoucí projev. Nikdo celkem 0 (0 %) však nepovažuje za nejzávažnější projev nežádoucího chování ničení věcí vlastních nebo věcí ostatních dětí či vybavení třídy nebo vulgární mluvu, jež se dle dotázaných učitelů v jejich třídě neobjevuje.

Graf 7 Efektivní metody řešení nežádoucího chování dítěte

- "Pozitivní zpětnou vazbou" – úsměvem, pohledem, ústní formou, pohlazením, objetím
- "Pojmenování emocí" - komunikace o tom, co udělat, abychom se cítili lépe
- pochvalou
- diskusí o správném chování, řešení problémů a upevnění správného chování
- začleněním dítěte do kolektivu
- odvedením pozornosti k jiné činnosti
- metodou "Odměny a trestu"
- zákazem činnosti
- napomenutím
- vzájemnou domluvou učitele a dítěte na společné aktivitě, která dítě zaujme
- jasnými pravidly
- izolací dítěte od vrstevníků
- společnou konzultací s rodiči a dětmi
- "Trénování sebekontroly" – dítě se vzdálí od ostatních, po uklidnění se vrací zpět mezi děti
- Strategií "Zapojení dítěte do hry"
- Strategií "Vyhrazený čas" – věnovat se denně pár minut dítěti
- Strategií "Rozsazení dětí" – oddělení dvou agresorů
- Jiné

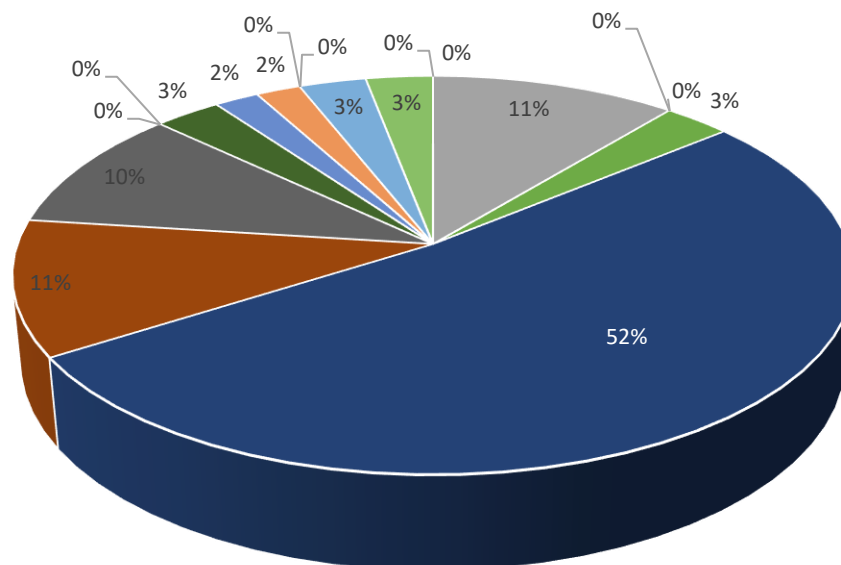
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf bezprostředně navazuje na otázku č. 7 „Jakými metodami vámi uvedený nežádoucí projev řešíte?“, a dokládá, že 51 učitelů (51 %) v rámci efektivních metod nejvíce uznávají metodu „Pojmenování emocí“. Dalších 8 pedagogů (8 %) rádo s dětmi diskutuje o jejich chování a možné nápravě. Dalších 6 dotázaných učitelů (6 %) spatřuje jako efektivní řešení „Pozitivní zpětnou vazbu“, a rovněž 6 učitelů (6 %) řeší nápravu chování dítěte vymezením jasných pravidel. V počtu čtyřech učitelů (4 %) se jedná v rámci řešení o „Strategii vyhrazený čas“. Pouhá 3 % učitelů celkem tři učitelé zvolili možnost „Rozsazení dětí“ a ostatní 3 učitelé (3 %) vzájemnou domluvu učitele a dítěte na aktivitě, která dítě zaujme. Za efektivní metodu dva učitelé (2 %) považují „Zákaz činnosti“. Celkem 2 respondenti (2 %) uvádějí jako možné řešení začlenění dítěte do kolektivu nebo i další 2 (2 %) společnou konzultaci s rodiči a dětmi zbývající dva (2 %) však izolaci dítěte od vrstevníků. Ve stejném počtu dva učitelé (2 %) využívají Metodu „Odměny a trestu“. Pouze jeden učitel (1 %) využívá pochvaly, a rovněž jeden další (1 %) zapojení dítěte do hry. Možnost „Trénování sebekontroly“ zvolil jeden učitel (1 %). „Odvedením pozornosti k jiné činnosti“ vybral pouze jeden respondent (1 %). V odpovědi „Jiné“ jeden respondent uvádí jako vhodný přístup k dítěti „Laskavou důslednost“, dále pak jeden pedagog (1 %) napomenutí při porušení pravidel, kdy dítě pozoruje ostatní děti, a poté se vrátí zpět do kolektivu ostatních dětí. Zbývající jeden dotázaný učitel (1 %) považuje jako vhodné společně si zopakovat nastavená pravidla, případně je zdůvodnit.

Tabulka 3 Efektivní metody řešení nežádoucího chování dítěte

<i>Odpověď jiné</i>	<i>Počet odpovědí</i>
“Laskavá důslednost“	1
napomenutí při porušení pravidel – dítě pozoruje ostatní a vrátí se	1
společným zopakováním nastavených pravidel, případně jejich zdůvodněním	1

Graf 8 Neefektivní způsoby řešení nežádoucího chování dítěte dle pedagoga

- "Pozitivní zpětnou vazbu" – úsměvem, pohledem, ústní formou, pohlazení, objetí
- "Pojmenování emocí" - komunikace o tom, co udělat, abychom se cítili lépe
- pochvalu
- diskusi o správném chování, řešení problémů, upevnění správného chování
- začlenění dítěte do kolektivu
- odvedení pozornosti k jiné činnosti
- metodu "Odměny a trestu"
- "Zákaz činnosti"
- napomenutí
- vzájemnou domluvu učitele a dítěte na společné aktivitě, která dítě zaujme
- jasná pravidla
- izolaci dítěte od vrstevníků
- společnou konzultaci s rodiči a dětmi
- "Trénování sebekontroly" – dítě se vzdálí od ostatních, po uklidnění se vrací zpět mezi děti
- Strategii "Zapojení dítěte do hry"
- Strategii "Vyhrazený čas" – věnovat se denně pár minut dítěti
- Strategii "Rozsazení dětí" – oddělení dvou agresorů
- Jiné

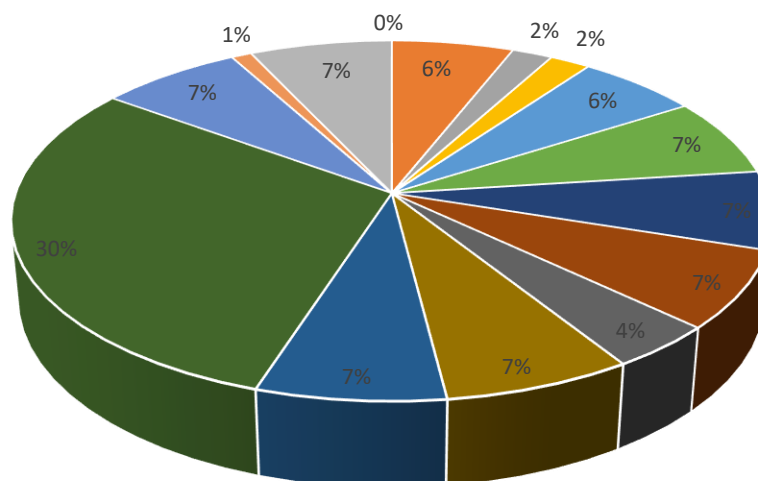
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf odkazuje na otázku č. 8 „Jaké metody řešení nežádoucího chování dítěte naopak pokládáte za neefektivní?“ Z grafu je patrné, že 52 pedagogů mateřské školy (52 %) vnímá jako neefektivní řešení nežádoucího chování dítěte metodu „Odměny a trestu“. Možnost pochvaly si vybralo 11 respondentů (11 %), rovněž dalších 11 učitelů (11 %) bylo pro metodu „Zákazu činnosti“. Volba napomenutí převládala u 10 respondentů (10 %). Odvedení pozornosti k jiné činnosti si zvolili tři respondenti (3 %), ve stejném počtu tři respondenti vybrali metodu „Rozsazení dětí“. „Izolace dítěte od vrstevníků“ byla vybrána třemi pedagogy (3 %). Odpověď „Společná konzultace s rodiči a dětmi“ byla vybrána 2 dotazovanými (2 %). Možnost „Trénování sebekontroly“ byla označena dvěma respondenty (2 %). Ostatní možnosti nebyly respondenty vybrány, tudíž tvořily 0 respondentů (0 %). Odpověď „Jiné“ byla respondenty zodpovězena ve formě odpovědí k neefektivnímu přístupu nežádoucího chování dítěte, a to následovně: „Nerespektující přístup“ zodpovězení jedním respondentem (1 %), „Ignorace“ rovněž jedním respondentem (1 %) a „Hodnocení“ - „Jsi hodný“/ „Jsi zlobivý“ jedním učitelem (1 %).

Tabulka 4 Neefektivní způsoby řešení nežádoucího chování dítěte dle pedagoga

<i>Odpověď jiné</i>	<i>Počet odpovědí</i>
nerespektující přístup	1
ignorace	1
hodnocení ve smyslu: „Jsi hodný“/ „Jsi zlobivý“	1

Graf 9 Nežádoucí projevy chování dítěte s přihlédnutím k jeho věku z pohledu učitele

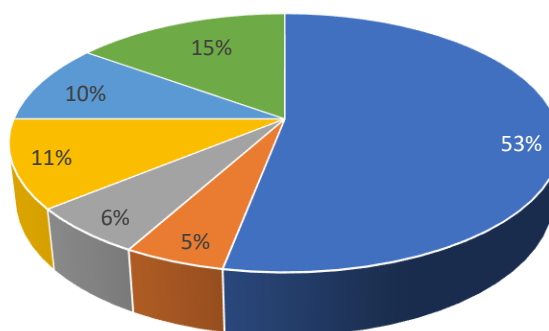
- tříleté dítě hodí hračkou o zem
- dítě v pěti letech zničí ve třídě hračku nebo jakoukoliv jinou věc
- dítě se ve čtyřech letech pošťuchuje s kamarádem
- čtyřleté dítě chce na úkor fyzického útoku vůči vrstevníkovi získat hračku
- dítě v šesti letech zboří ostatním společný výtvar
- šestileté dítě ničí své věci
- dítě si v šesti letech lehá na zem a vzteká se
- šestileté dítě slovně napadá ostatní
- dítě v šesti letech neposedí
- dítě v šesti letech vyrušuje při řízené činnosti
- dítě v pěti letech se nepřizpůsobuje pravidlům chování ve třídě
- dítě v šesti letech fyzicky napadá ostatní děti
- šestileté dítě se na sebe snaží upoutat pozornost a nedbá pravidel chování ve třídě
- pětileté dítě se nezapojuje do činností
- šestileté dítě zničí jinému dítěti věc či hračku

Zdroj: Vlastní výzkum

Uvedený graf navazuje na otázku č. 9 „Jaké projevy chování dítěte nepovažujete vzhledem k jeho věku za žádoucí?“. Graf je soustředěn na nežádoucí chování dítěte vzhledem k jeho věku. Celkově 30 pedagogů (30 %) se shoduje na tom, že fyzické útoky ze strany dítěte i v šesti letech věku lze označit za nejvíce nežádoucí. Další možnosti

byly respondenty vybrány opět nejvíce u dítěte šestiletého v rámci nejvíce nežádoucího chování, týkalo se to především upoutání pozornosti dítěte, jež jako nežádoucí vybralo 7 pedagogů (7 %), dále 7 respondentů též uvedlo, že zničení věci či hračky jinému dítěti není v šesti letech běžnou záležitostí, kterou si dítě plně neuvědomuje. Ve stejném počtu odpovědělo i dalších sedm respondentů, kteří za nežádoucí u šestiletého dítěte považují to, že slovně napadá ostatní nebo ničí své vlastní věci, jak tvrdí sedm respondentů (7 %). Vyrušování při řízené činnosti v šesti letech je nepřípustné pro ostatních 7 respondentů (7 %) a zbývajících sedm učitelů (7 %) souhlasí s tím, že nežádoucím chováním je v pěti letech nepřizpůsobování se třídním pravidlům, taktéž tomu je i dle dalších sedmi respondentů (7 %) i u šestiletého dítěte, pokud nedbá třídních pravidel. U šestiletého dítěte uvedlo 7 pedagogů (7 %), že není u dítěte bez prokazatelné poruchy chování pochopitelné, aby si v šesti letech lehalo na zem a vztekalo se. Nežádoucím chováním u šestiletého dítěte je dle čtyř respondentů (4 %), že dítě v šesti letech neposedí. Podle šesti respondentů (6 %) nezní pozitivně, když dítě ostatním dětem zboří při společné činnosti výtvar. Pouze jeden respondent (1 %) volil jako možnost nežádoucího chování v pěti letech nezapojení dítěte do činnosti. Nežádoucí projev u čtyřletého dítěte vybrali pouze dva učitelé, podle kterých pošťuchování v tomto věku je nepřípustné, rovněž u zbývajících pouze dvou pedagogů (2 %) není myslitelné, aby čtyřleté dítě soupeřilo se svým vrstevníkem o hračku. Nikdo z respondentů (0 %) si nevybral možnost, že tříleté dítě může hodit s hračkou s úmyslem zničit ji.

Graf 10 Sebevzdělávání pedagogů v rámci nežádoucího chování dítěte

- “Webináře“
- školení prostřednictvím NPI
- “Metodika ČŠI“
- metoda “Sebeřízeného“ vzdělávání
- vzdělávání v rámci mateřské školy a sebevzdělávání ve smyslu nežádoucího chování dítěte mám v plánu v budoucnosti využít
- Jiné

Zdroj: Vlastní výzkum

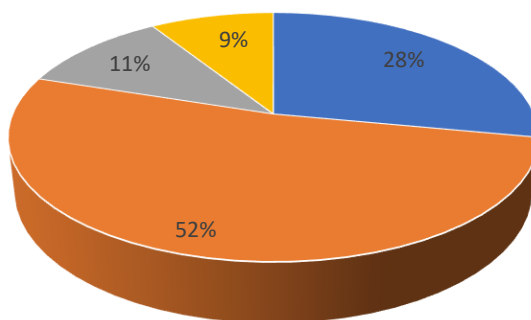
Graf je zaměřen na otázku č. 10 „Jakým způsobem se sebevzděláváte v rámci nežádoucího chování dítěte?“ V oblasti „Sebevzdělávání pedagogů v rámci nežádoucího chování dítěte“ se pedagogové mateřské školy podílejí na svém dalším vzdělávání v rámci mateřské školy. Zároveň mají zájem si znalosti do budoucna v rámci nežádoucího chování dětí doplnit, jelikož nejsou v této oblasti proškoleni ani nevyužívají příslušných materiálů s tím spojených včetně návštěvy “Webinářů” (53 %). Někteří učitelé již navštívili odlišné “Webináře” a nikoliv “Webináře” související s nežádoucím chováním dítěte v mateřské škole. “Sebeřízené vzdělávání” upřednostňuje 11 pedagogů (11 %). “Webinářů” se účastní celkem 10 učitelů mateřské školy (10 %). Školení prostřednictvím NPI využívá 5 učitelů (5 %). Z metodiky ČŠI čerpá šest respondentů (6 %). Celkem 7 respondentů (7 %) uvádí odlišné zdroje sebevzdělávání včetně literatury 7 respondentů (7 %), vzdělávací instituce: JINTES, ZVAS, TVOR, prostřednictvím kterých se vzdělává jeden respondent (1 %), odbornou literaturu sdílenou s pedagogy i dalších mateřských škol 1 učitel (1 %),

internet či diskusi nebo zkušenost jeden pedagog (1 %), odborné časopisy též jeden respondent (1%), konzultaci s kolegyněmi nebo ředitelem dva učitelé (2 %), “Metodu nenásilné komunikace“ dle Rosenberga využívá jeden učitel (1 %) a zbývající jeden pedagog navštěvuje seminář “Dobrý začátek“.

Tabulka 5 Sebevzdělávání pedagogů v rámci nežádoucího chování dítěte

<i>Odpověď jiné</i>	<i>Počet odpovědí</i>
literatura	7
vzdělávací instituce: JINTES, ZVAS, TVOR	1
odborná literatura sdílená s pedagogy i dalších mateřských škol	1
internet, diskuze, zkušenost	1
odborné časopisy	1
Konzultace s kolegyněmi, ředitelem	2
“Nenasilná komunikace“ – Rosenberg	1
seminář “Dobrý začátek“	1

Graf 11 Odlišné reakce pedagogů na nežádoucí chování dítěte

- reaguji okamžitě a trvám na splnění požadavku
- nechám dítě, aby se samo uklidnilo, a poté si s ním promluvím
- chvíli nereaguji, počkám, až se dítě uklidní, poslechne a samo se zapojí do činností
- Jiné

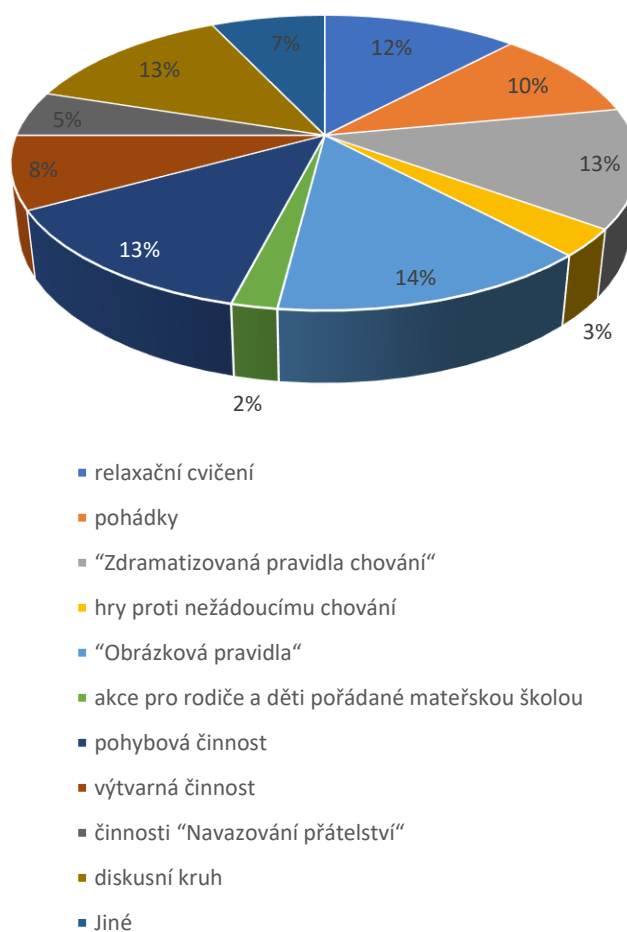
Zdroj: Vlastní výzkum

Následující graf je spjat s otázkou č. 11 „Reagujete v rámci vyhocených emocí u dítěte okamžitě?“. Nejvíce učitelů, konkrétně 52 pedagogů (52 %) preferuje u dítěte, pokud se nejprve samo uklidní, a poté s ním diskutují o důsledcích jeho chování. Celkově 28 učitelů reaguje na nežádoucí chování dítěte ve třídě okamžitě a trvá na splnění požadavku. Celkem 11 učitelů nereaguje žádným způsobem a spoléhá na to, že se dítě samo uklidní, a poté se zapojí do činnosti. V možnostech „Jiné“ 5 respondentů (5 %) uvádí, že záleží na situaci a reaguje dle všech uvedených odpovědí v dotazníku. Jeden respondent (1 %) reaguje okamžitě, je empatický a nevynechá rozhovor s dítětem o jeho chování. Jeden z učitelů (1 %) vyjádří nesouhlas, počká, až se dítě uklidní, a poté si s dítětem promluví. Další učitel (1 %) počká, až emoce odezní a s dítětem si promluví o pocitech. Další jeden pedagog (1 %) zakročí v případě ohrožení a vyčká, až emoce sama odezní. Jeden z respondentů (1 %) nabídne dítěti činnost po společné domluvě a v případě intenzivní emoce volí objetí. Další z respondentů, konkrétně jeden (1 %) zakročí v případě konfliktů mezi dětmi. Jiný z respondentů (1 %) reaguje až v případě ubližování ostatním dětem a zbývající jeden respondent (1 %) reaguje dle potřeby dítěte a konkrétní situace.

Tabulka 6 Odlišné reakce pedagogů na nežádoucí chování dítěte

<i>Odpověď jiné</i>	<i>Počet odpovědí</i>
dle vše uvedených možností, záleží na situaci	5
okamžitě s využitím empatie a rozhovorem s dítětem	1
ihned nesouhlasem, nechám dítě uklidnit, a poté s ním rozeberu situaci	1
počkám, až emoce odezní, promluví si o pocitech	1
počkám, až emoce odezní, zakročím v případě ohrožení	1
dítě uklidním, obejmou, nabídnu mu činnost po společné domluvě	1
ihned zakročím v případě konfliktů mezi dětmi	1
v případě ubližování jiným reaguji ihned	1
podle potřeby dítěte a konkrétní situace	1

Graf 12 Činnosti zamezující nežádoucí chování dítěte

Zdroj: Vlastní výzkum

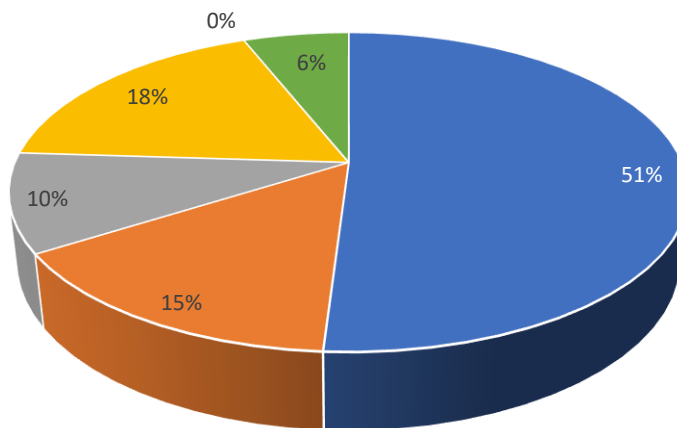
Graf znázorňuje otázku č. 12 „Jaké činnosti k eliminaci nežádoucího chování dětí ve třídě využíváte?“. Obrázková pravidla používá 14 pedagogů (14 %). Relaxační cvičení jsou v případě 12 učitelů (12 %) nejvíce žádaná. Na pohybové činnosti se zaměřuje 13 učitelů (13 %). Též “Zdramatizovaná pravidla chování jsou 13 učiteli (13 %) nejvíce využívána. “Diskusní kruh” upřednostňuje též 13 pedagogů (13 %). Dalších 10 učitelů (10 %) využívá k eliminaci nežádoucího chování dítěte pohádky. Pouhých osm učitelů (8 %) využívá proti nežádoucímu chování výtvarnou tvorbu. Zbývajících pět pedagogů (5 %) využívá hry, které jsou soustředěny na “Navazování přátelství” a hry proti nežádoucímu chování (3 %) v porovnání s odpověďmi v kategorii “Jiné” (5 %). Celkem dva respondenti (2 %) zvolili možnost akce pro rodiče a děti pořádané mateřskou školou. Odpověď “Jiné” byla zodpovězena sedmi respondenty, z toho 1 respondent (1 %) se zaměřuje na příběhy,

další z respondentů (1 %) využívá kooperativních her, další jeden respondent (1 %) využívá výtvarné tvorby zaměřené na emoce, příběh nebo pohádku popisující obdobné chování realizuje jeden respondent, rozhovor s rodiči uplatňuje jeden učitel (1 %), modelové situace a sebehodnocení dítěti nabízí další z respondentů (1 %) a zbývající jeden respondent (1 %) čerpá z činností týkajících se “Tygřího světa”.

Tabulka 7 Činnosti zamezující nežádoucí chování dítěte

<i>Odpověď jiné</i>	<i>Počet odpovědí</i>
příběhy	1
kooperativní hry	1
výtvarná tvorba zaměřená na emoce	1
příběh nebo pohádka popisující obdobné chování	1
rozhovor s rodiči	1
modelové situace a sebehodnocení	1
“Tygří svět”	1

Graf 13 Možnosti komunikace předškolního pedagoga s dítětem

- „Respektující komunikací“ založené na domluvě zaměřující se na jádro problému, pojmenování důsledků a pocitů
- domluvenou neverbální komunikací – tzv. „gesto“
- metodou „Dvou slov“ vyjadřující oslovení, a to, co po dítěti požadujeme
- důraznou komunikací napomenutím
- bez jakéhokoliv napomenutí
- Jiné

Zdroj: Vlastní výzkum

Ke grafu se vztahuje otázka č. 13 „Jakým způsobem komunikujete s dítětem v případě, že se projevuje nežádoucím způsobem?“. Nejvíce respondentů, respektive 51 (51 %) se shoduje na tom, že nejvhodnějším způsobem komunikace s dítětem je komunikace respektující se zaměřením na jádro problému, pojmenování důsledků a pocitů. Pro důraznou komunikaci „napomenutím“ bylo 18 respondentů (18 %). Skupina respondentů, která zvolila možnost „gesta“ je 15 (15 %). Metodu „dvou slov“ používá 10 učitelů (10 %). Jinou odpovědí odpovídalo celkem šest respondentů (6 %). Jednomu z respondentů se vyplácí užívat signálu „STOP“, v tom smyslu, že se dítě nedrží v řadě během vycházky. Další jeden z respondentů (1 %) odpověděl, že záleží na situaci a na tom, zda se dané chování opakuje. Jeden respondent (1 %) doplňuje, že záleží na situaci a jindy je potřeba situaci probrat. Všechny možnosti odpovědí z dotazníku by vybral

jeden respondent (1 %) a dodává, že dle situace i chování dítěte. Pro okamžité napomenutí dítěte a zásah v případě nebezpečí ublížení ostatním dětem byl jeden pedagog (1 %). Zbývající jeden učitel (1 %) též souhlasí s tím, že vždy záleží na dítěti a konkrétní situaci.

Tabulka 8 Možnosti komunikace předškolního pedagoga s dítětem

<i>Odpověď jiné</i>	<i>Počet odpovědí</i>
osvědčuje se signál "STOP" - dítě se nedrží v řadě během vycházky	1
záleží na situaci, a zda se dané chování opakuje	1
záleží na situaci, někdy postačí metoda "Dvou slov", jindy je nutné situaci rozebrat	1
vybranými možnostmi podle situace a chování dítěte	1
napomenutí, pokud hrozí nebezpečí – ubližování ostatním	1
vždy záleží na dítěti a situaci	1

Zdroj: Vlastní výzkum

7 DISKUSE

Diskuse pojednává o porovnání teoretické části s praktickou částí výsledků výzkumu a vyjádřením vlastních názorů.

Z výsledků výzkumu si můžeme povšimnout, že dotázanými byly převážně ženy a pouze jeden muž, jejichž praxe trvala od dvou měsíců do dvaceti let. Přes dvacet let praxe má zkušenost pouze minimum oslovených pedagogů. Většina pedagogů dosahovala vysokoškolského vzdělání a zbytek učitelů se středoškolským vzděláním si vysokoškolské vzdělání doplňuje. Na otázky dotazníku odpovídali pedagogové, kteří mají ve třídách všechny věkové kategorie dětí předškolního věku, zejména od tří do šesti let věku, minimálně však i sedmi let věku. Hlavním spouštěčem vyplývajícím z výsledků výzkumu se stala agresivita ve formě výbuchů vzteků u dítěte. Výsledek v této oblasti výzkumu vzájemně koresponduje s předpokladem č. 1 navazujícím na realitu, že pedagog se nejčastěji ve třídě setkává s agresivitou, a to nejen ve formě samovolného vzteku u dítěte v souvislosti s povahou dítěte, temperamentem a jeho psychickou odolností, ale také vůči svým vrstevníkům. Nejedná se pouze o vztek dítěte, ale také o vyžadování pozornosti, kterou dítě může, postrádat ve své rodině, zřejmě z důvodu "hektické" doby, kterou život lidí občas přináší nebo přístupu k dítěti dle vyhodnocovaných dotazníků. V případě fyzických konfliktů je zde možnost kromě vyžadování pozornosti i vlivu médií, a to notebooku, tabletu, mobilu, televize s obsahem násilí nebo "bojových her a sportů". Následkem je i nerespektování pedagoga a pravidel třídy. Vyžadování si pozornosti může být i důvodem potřeby "být nejlepší nebo i být vidět" mezi ostatními nebo důvodem vyžadovat si pozornost pedagoga.

Dát dostatečnou pozornost dítěti, které ji potřebuje, je velmi důležité. Velmi se mi osvědčuje řešení věnovat se společné činnosti s dítětem a dát mu najevo, že mě také velmi zajímá s vysvětlením, z jakého důvodu mě zajímá a co se mi na té činnosti líbí. Děti oceňují přímou a upřímnou komunikaci, a proto i emotivní „Ráda se této činnosti věnuji s tebou“, dítě potěší. Právě většinou nabídka k zajímavé činnosti, s kterou dítě souhlasí, dítě od nežádoucího chování odreaguje, samozřejmě je nutné neopomenout diskusi o společných pravidlech, konkrétním chování a důsledcích. Zároveň si vyjasnit, co udělat, aby se to příště nestalo a bylo nám všem ve třídě dobře. Diskusní kruh také velmi napomůže vyjasnit problém i v případě konfliktů s vrstevníky či "Zdramatizovaná

pravidla“ a jiné užitečné činnosti jako jsou relaxační nebo různé příběhy pro děti o nežádoucím chování dítěte.

Dle výsledků výzkumu mají na dítě vliv v případě nežádoucí chování dítěte také kamarádi. Na nežádoucí chování se také podílí rozdíl ve vyzrállosti dětí. Fyzické konflikty však nad vlivem přátel dítěte a mírou vyzrállosti převažují, a dokonce i nad slovními konflikty, které se objevují v o trochu menší míře. Nebyly zjišťovány pouze příčiny dle názorů pedagogů, ale i konkrétní projev, se kterým se pedagog ve třídě mateřské školy nejčastěji setkává. Výsledek dotazníku v této problematice nás vede k závěru, že nejčastějším projevem, se kterým se učitel ve třídě mateřské školy setkává, je narušování klimatu třídy ve všech směrech týkajících se vyrušování ostatních včetně fyzických a slovních útoků. Poté se jedná, co se týká samostatných projevů dle učitelů nejvíce o fyzické útoky v podobě úderu vůči jinému vrstevníkovi, agresivitu spojenou s osobností dítěte, slovní útoky, nerespektování pedagoga, vyrušování během řízené činnosti. V případě neuposlechnutí pokynu, pasivity během činnosti a v rámci zavedení pravidel je minimálním problémem, že děti nenechají druhého domluvit, i když samozřejmě minimálně možným, stejně tak jako poštuchování mezi dětmi nebo přílišná až nežádoucí neposednost. Prosazování na úkor druhých se vyskytuje u dítěte podle učitelů již v o trochu větší míře. Nerespektování pravidel mateřské školy představuje pro dítě stále velké úskalí i v pozdním předškolním věku. Problémy spojené s vulgární mluvou a ničením věcí nebyly během výzkumu zjištěny, tudíž nepředstavovaly pro pedagogy takové riziko. Učitelé se pouze obávají převážně intenzivních projevů temperamentu ze strany dětí, jež se projevují nežádoucím způsobem a fyzického útoku ostatních vrstevníků. Jak již zmiňoval Hartl (2015), nežádoucí chování v případě nadměrné aktivity dítěte nemusí být znakem nežádoucím. Naopak takto živé dítě, které má zájem se projevit, může být aktivní a snaživé. Nadměrná fyzická zdatnost by neměla vždy vyvolávat v učiteli obavy.

Předškolní věk je spjat také s potřebou dítěte „být v pohybu“. Momentálně se ukazuje, že někteří učitelé „neposednost“ vnímají také jako negativní, nikoliv jako pozitivní projev dítěte. Záleží však na situaci, někdy může tato neposednost ostatní vyrušovat, jindy zase nadměrná aktivita může být ku prospěchu. Někteří učitelé „neposednost“ řeší okamžitým napomenutím. Nikoliv diskutují o pocitech, ale nereagují zprvu žádným způsobem a nabývají dojmu, že dítě bez jakékoliv odezvy samo pochopí, že udělalo chybu

a zapojí se zpět do činnosti. Vždy má učitel možnost využít pohybových, relaxačních a jiných činností, které mají příznivý vliv na rozvoj dítěte a jeho vztah k sobě i ostatním. Také pravidla a způsob jejich sdělení má významný vliv na chování dítěte. Když si povšimneme efektivních metod řešení ze strany učitele, nejvíce učitelů uznává "Pojmenování emocí". Dle předpokladu č. 3 při této metodě dítě nepociťuje stres, stejně tak jako okamžité naléhání či napomínání na splnění pokynu bez přídatné diskuse o nežádoucím chování dítěte. Někteří učitelé diskutují s dětmi o nápravě jejich chování. Stále ale minimální počet užívá "Odměny a trestu", což rovněž mívá krátkodobý účinek v rámci výchovy. Důsledkem bývá neuposlechnutí pokynu nebo naopak uposlechnutí a za krátký interval opakující se nežádoucí chování dítěte mnohdy ve stejných nebo obdobných situacích. Strategii "Vyhrazený čas" uplatňuje pouze minimum metodu "Rozsazení dětí", která je stále využívána, ale ne již tak často. To lze považovat jako příznivý krok a je také uměním, když učitel umí děti, které se vedle sebe chovají nežádoucím způsobem, uklidnit. Pokud se dítěti individuálně věnujeme, dítě tento čas jistě ocení. Nejen, že si k dítěti najdeme cestu, déle si s ním promluvíme, ale také si s ním vybudováváme pozitivní vzájemný vztah včetně vztahu respektujícího. "Laskavá důslednost", odvedení pozornosti k jiné činnosti a "Trénování sebekontroly" připadá některým učitelům jako efektivní řešení. Velmi záleží při změně činnosti na tom, aby v dítěti vzbuzovala zájem a podporovala jeho rozvoj. Ostatní metody jako je "Laskavá důslednost" nebo metoda "Trénování sebekontroly" jsou pro dítě jistě příznivé nejen i v rámci výchovného působení učitele, ale i pozitivním rozvojem jeho temperamentu a budováním ohleduplnosti vůči ostatním včetně pedagoga. "Pozitivní zpětnou vazbu", zvolilo přiměřené množství učitelů, pro které je také důležitý rozhovor s dítětem o jeho chování, včetně objetí a dodání dostatečné empatie dítěti. Nepřevažovala však nad metodou "Pojmenování pocitů". Pro ostatní učitele bylo důležité i zopakování pravidel a jejich zdůvodnění, a v případě napomenutí, že dítě má pozorovat ostatní, uklidnit se o samotě a zpět se vrátit mezi děti.

Dle tvrzení Žáčkové (2010) je trest krátkodobým řešením nežádoucího chování. Podobně je tomu tak jako dle provedeného výzkumu autora (Deci, 2017), který zjistil, že ani odměna není optimálním řešením vzhledem k možnému opakování nežádoucího chování dítěte. Vnitřní motivace tak odstraňuje u dítěte sklon chovat se nežádoucím

způsobem. Je vhodné volit jiné metody řešení (Deci, 2017). Vlastní výzkum potvrzuje, že neefektivní metodou se dle většiny pedagogů stala metoda "Odměny a trestu". Zdá se, že většina pedagogů je toho názoru, že tato metoda přináší krátkodobý účinek v rámci nežádoucího chování dítěte. To se zdá být pozitivní vzhledem k přístupu k dítěti. Z toho je i patrné, že respektující přístup k dítěti s vyjasněním všech okolností chování je optimálním řešením. Též menšina učitelů nevyznává metodu "Trénování sebekontroly" a některý z pedagogů považuje hodnocení chování dítěte a komentáře k jeho chování za nepříznivé. Pochvalu neuznává hodně učitelů, přesto se stále najdou takoví, kteří se jí neubrání. Poměrná část učitelů si myslí, že není vhodné dítě napomínat. Společná konzultace s rodiči a dětmi se neosvědčuje pouze minimu učitelů. Rozsazení dětí a izolace také není dle minima učitelů efektivním řešením nežádoucího chování dítěte. Nerespektující přístup dle některého z učitelů nebo "ignorace" taktéž dle názoru jednoho pedagoga nevede k příznivému výsledku. O metodě "Zákaz činnosti" si větší část učitelů myslí, že není efektivní, přesto úplně ne všichni od ní upustili. Neefektivní metodou, jak lze z výzkumu vyzorovat se stávají různé zákazy, pochvaly, ignorování nežádoucího chování. V určitých případech přestávají fungovat i konzultace s rodiči a dětmi. Zde zřejmě připadá již konzultace s odborníkem, i v případě, že u dítěte nebyla zjištěna porucha chování. Nejvíce pedagogů se shodovalo, že nejvíce nežádoucím projevem s ohledem na věk dítěte je to, že šestileté dítě fyzicky napadá ostatní nebo se snaží svým nežádoucím chováním upoutat pozornost. Důležité se pro ně zdá být i to, že pětileté dítě stále nedbá třídních pravidel, i když vnímá, co od nich učitel požaduje. To, že se dítě nezapojuje do činností v pěti letech, nevnímá skoro žádný učitel negativně a nikdo z učitelů nepovažuje projev tříletého dítěte, které hodí s hračkou o zem za nutně nežádoucí. Jelikož dítě může věc v tomto věku pouze objevovat a postupně zjišťovat, co se stane poté, když s hračkou o zem hodí. Pouze u některých pedagogů není přípustné, aby čtyřleté dítě fyzicky soupeřilo se svým vrstevníkem o hračku. Zde může být důvodem "Měření sil". Jako negativní tedy lze zde chápat tu skutečnost, že dítě se může s vrstevníkem nejen přetahovat, ale může mu v této situaci i jinak fyzicky ublížit. Nejvíce pedagogů však uvádí, že se potřebují v rámci nežádoucího chování dítěte nadále vzdělávat. Většinou jde o pedagogy, jejichž pedagogická praxe je v době od dvou měsíců do deseti let. Tím se potvrzuje i předpoklad č. 4, že pedagogové s kratší dobou praxe nejsou v tomto ohledu ještě dostatečně proškoleni. "Sebeřízené vzdělávání" v jiných

oblastech než nežádoucího chování upřednostňuje čtvrtina učitelů stejně tak jako se účastní jiných “Webinářů”. Ostatní respondenti využívají literatury, vzdělávacích institucí, internet, konzultace s kolegy. Z výzkumu vyplývá, že většina učitelů nechá u dítěte emoci proběhnout, a poté si o ní promluví. Menší počet učitelů reaguje na nežádoucí chování dítěte okamžitě a vyžaduje okamžité splnění a nejméně učitelů nereaguje žádným způsobem a myslí, si že dítě si samo uvědomí a zapojí se do činnosti. Hodně jsou využívána “Obrázková pravidla”, poté “Zdramatizovaná pravidla”, “Diskusní kruh”, relaxační cvičení, výtvarná činnost, a až pak pohádky. Nejméně však činnosti “Navazování přátelství” a speciální hry. Spíše “Zdramatizovaná pravidla” se zdají být nynějším trendem činností v mateřské škole. V rámci komunikace pedagoga s dítětem nejvíce pedagogů využívá “Respektující komunikaci” ve smyslu pojmenování problému, důsledku chování dítěte a jejich vyjasnění. Další skupina učitelů spíše využívá napomenutí a na posledním místě je užíváno raději gesto než metoda “Dvou slov”. Velká většina pedagogů nabývá však dojmu, že nejefektivnějším způsobem komunikace s dítětem i v případě nežádoucího chování je komunikace respektující, tím se potvrzuje předpoklad č. 2.

Tímto docházíme k poznání, že nežádoucí chování nikdy z dětského kolektivu nevymizí, bude však vždy záležet na osobnosti pedagoga, způsobu jeho reakcí, empatii, podání jeho sdělení, vztahu k dětem a své práci, ale také na délce jeho praxe včetně jeho odolnosti, která podporuje pozitivní atmosféru ve třídě. Závěrem lze říci, že úlohou pedagoga je i podporovat pozitivní vazby s vrstevníky, učit je vzájemné ohleduplnosti nejen mezi sebou, ale zároveň i budovat pozitivní vazby mezi učitelem a dítětem.

Také v rámci nežádoucího chování dítěte se zdá být optimálním řešením využívat pravidla “3 S a 1Z”, která zahrnují smysluplnost, spolurozhodování, spolupráci a zpětnou vazbu. Potřebujeme znát smysl toho, proč se něco děje, a jak se to děje. V rámci spolurozhodování můžeme ovlivnit spolu s dítětem záležitosti, kterých jsme součástí a využít společné domluvy. Spolupracovat s dítětem a řešit záležitosti, které se týkají dítěte. Dítěti podáváme také zpětnou vazbu, ve formě našeho vlastního názoru, čerpáme i z vlastních zkušeností. Respektujeme dítě a rozvíjíme při tom jeho dovednosti (Nováčková, 2020).

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký projev chování dítěte předškolního věku považují učitelé mateřské školy nejvíce za nežádoucí, a s jakými projevy nežádoucího chování se ve třídě mateřské školy nejčastěji setkávají. Dalším cílem bylo zjistit, jaké řešení v případě nežádoucího chování dítěte předškolního věku volí učitelé mateřské školy, a jaká řešení naopak pokládají za neefektivní.

V teoretické části jsem se zabývala nežádoucím chováním, především obecným vysvětlením pojmu, druhy nežádoucích projevů chování dítěte předškolního věku, porovnávala jsem názory a náhledy různých autorů na nežádoucí chování, kteří vnímali nežádoucí chování obdobným nebo naopak odlišným způsobem. Někteří autoři vnímali nežádoucí chování dítěte předškolního věku jako zcela negativní jev, jiní naopak tvrdí, že nemusí v učiteli nadměrná živost dítěte v podobě pohybové nadměrné aktivity, intenzivního projevu nebo vyrušování vyvolávat obavy. U dítěte bychom tedy měli ocenit snahu. Další kapitoly teoretické části se týkají vývojové a emoční psychologie předškolního dítěte včetně jeho temperamentu, emočního prožívání, vývoje myšlení a způsobu nežádoucího chování v předškolním věku. Teoretická část se opírá také o příčiny nežádoucího chování, výchovné styly pedagoga, spolupráci s odborníky, institucemi, sebevzdělávání předškolního pedagoga, podporu klimatu, efektivní komunikaci s dítětem, vhodné hry a činnosti.

Sběrem dat v praktické části bakalářské práce byl kvantitativní výzkum formou dotazníku, metodou "Dotazování". Dotazník byl složen z třinácti otázek. Otázky byly převážně uzavřené, s odpověďmi "Jiné" i otevřené. Respondenty byly učitelé mateřské školy v Jihočeském kraji.

Byly stanoveny čtyři výzkumné otázky. První výzkumná otázka: „Jaké projevy chování dětí předškolního věku považují pedagogové v mateřské škole za nežádoucí?“. Druhá výzkumná otázka: „S jakým typem nežádoucího chování ve třídě se pedagogové mateřské školy nejčastěji setkávají?“. Třetí výzkumná otázka: „Jaký druh metody řešení se při řešení náhlého nežádoucího chování dítěte jeví jako nejúčinnější nebo naopak nejméně efektivní?“. Čtvrtá výzkumná otázka: „Následují pedagogové v rámci řešení nežádoucího chování moderní trendy a navštěvují "Webináře" či získávají informace

prostřednictvím metodik nebo NPI?“. Na základě výsledků dotazníků byly potvrzeny všechny stanovené výzkumné otázky. Ve výzkumné části jsem došla k závěru, že v návaznosti na cíl bakalářské práce a stanovené výzkumné otázky bylo naznačeno, že nejvíce nežádoucím chováním dle mínění pedagogů mateřské školy je celkové narušování klimatu třídy, s nímž se učitelé rovněž nejčastěji setkávají. Narušování klimatu z vyhodnocených dotazníků zahrnovalo nejvíce fyzické konflikty v podobě výbuchu vzteku, úderu vrstevníka, vyžadování si pozornosti od ostatních, konflikty mezi vrstevníky, poté i konflikty slovní. V menší míře se objevuje i nerespektování pedagoga, pošťuchování, prosazování se na úkor druhých, neuposlechnutí pokynu, neposednost. Tím byla zodpovězena “Výzkumná otázka 2“, jež je uvedena v otázce číslo 6 dotazníku. Efektivním řešením se dle pedagogů jevila možnost “Pojmenování emocí“ čili společná diskuse o našich emocích a o tom, jak se nás nežádoucí chování dotýká, a jak na to, abychom se cítili dobře. To zároveň souvisí s “Výzkumnou otázkou 3“ a otázkou 7 dotazníku. Neefektivním řešením se tak podle názoru většiny pedagogů stala metoda “Odměny a trestu“, tato odpověď navazuje také na “Výzkumnou otázku 3“ a otázku číslo 8 dotazníku, z čehož lze usoudit, že právě trest může vyvolávat v dítěti pocit strachu, stresu a obav a je tak následkem opakovaného nežádoucí chování dítěte. Hlavní příčinu nežádoucího chování pedagogové spatřují v agresivitě dítěte, tím se potvrdila odpověď na “Výzkumnou otázku 1“, která je spjata s otázkou číslo 5 dotazníku. Vzhledem k vývoji dítěte poukazují pedagogové na to, že čím je dítě starší, tím si bývá vědomo svých negativních projevů. Mnozí pedagogové nejsou ohledně nežádoucího chování dostatečně proškoleni i s ohledem na dobu své pedagogické působnosti, která se nejčastěji pohybovala od dvou měsíců do šesti let, a mají zájem toto sebevzdělávání do budoucna využít. Na tuto skutečnost poukazuje “Výzkumná otázka 4“ a otázka číslo 10 dotazníku.

Dle dalších odpovědí učitelé nechají raději emoci u dítěte odeznít, a ihned poté si s ním promluví. Činnostmi, které jsou pedagogem nejčastěji realizovány, jsou “Obrázková pravidla“. V rámci komunikace s dítětem pedagogové komunikují s dítětem s respektem a nejvíce využívají komunikace prostřednictvím “Pojmenování emocí“. Komunikují s dítětem o emocích, a o tom, co udělat, abychom se cítili lépe. Domnívám se, že cíl byl naplněn.

Na základě kvantitativního výzkumu byly stanoveny čtyři předpoklady, které byly potvrzeny. V prvním předpokladu sdílím názor, že na základě možných výsledků kvantitativního výzkumu předpokládám, že se pedagogové v oblasti nežádoucího chování nejčastěji setkávají s agresivitou. V dotaznících pedagogové uvedli, že hlavní příčinou vzniku nežádoucího chování dítěte byla dle nich agresivita ve formě výbuchů vzteku u dítěte.

V druhém předpokladu jsem předpokládala, že jako nejúčinnější se tedy vzhledem k řešení nežádoucího chování může jevit respektující komunikace s dítětem, popis problému, vyvození následků a nabídka jiné zajímavé činnosti po dohodě s dítětem. Zde ze stanoveného předpokladu jsem došla k závěru, že většina pedagogů opravdu v největší míře zvolila "Respektující komunikaci" založenou na popisu problému a uvědomování si následků nežádoucího chování včetně jeho řešení.

Ve třetím předpokladu má domněnka spočívala v tom, že se domnívám rovněž, že stres a naléhání na splnění požadavku může mít za následek neuposlechnutí a posílení nežádoucího chování dítěte. Pedagogové se shodovali na tom, že je nutné v případě nežádoucího chování dítěte reagovat okamžitě, ale také si s dítětem poté promluvit. Pokud by reagovali jiným způsobem, chování dítěte by přehlíželi a jen by jej napomínali bez vysvětlení, nevedlo by to ani k nápravě nežádoucího chování, které by se pravděpodobně znovu opakovalo.

Ve čtvrtém předpokladu jsem odhadovala, že pedagogové nejsou v rámci řešení nežádoucího chování dostatečně proškoleni. V rámci tohoto tvrzení bylo dosaženo výsledku zmíněného předpokladu odpověďmi mnoha učitelů, kteří v rámci svého kratšího pedagogického působení sdíleli stejný názor ohledně větší potřeby vzdělávání v oblasti nežádoucího chování dítěte.

Bakalářská práce se opírá o myšlenku nežádoucího chování dítěte, které není vždy nutné vnímat jako negativní aspekt. Je také důležité, jaký výchovný přístup je zvolen, a jak dané chování řešíme. Docházíme k závěru, že vždy při výchově dítěte je vhodné se zamyslet, jakou strategii zvolit, aby přinášela klid oběma stranám, ať již učiteli nebo rodiči. Děti mnohdy "zrcadlí" naše chování. Dostatek důvěry, respektu, vzájemné domluvy, empatie a vhodně nastavených pravidel podporuje pozitivní vazby k dítěti včetně diskuse o následcích jeho chování a nápravě.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- APIV B. *Problémové chování*. Online. NPI, 2020. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/clanek/problemove-chovani>. [citováno 2023/09/24].
- BACUS, Anne. *Vaše dítě ve věku od 3 do 6 let*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-862-7.
- BĚLÍK, Václav. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0599-1.
- BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-8319-2.
- ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1718-0.
- ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE ČR. *Metodické doporučení – Přístupy k náročnému chování dětí a žáků a možnosti jeho řešení*. Online. ČŠI, 2023. Dostupné z: www.csir.cz/cz/Aktuality/Metodicke-doporuceni---Pristupy-k-narocnemu-chovan. [citováno 2023/09/24].
- DECI, Edward. *Self-determination Theory*. The Guilford Press: New York, 2017. ISBN 978-1-4625-2876-9.
- DVPP. *Vzdělávací nabídka pro pedagogy*. Online. DVPP.info, 2024. Dostupné z: <https://www.dvpp.info/akce/>. [citováno 2024/01/24].
- ERKERT, Andrea. *Hry pro usměrňování agresivity*. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-938-0.
- ESSA, Eva. *Jak pomoci dítěti*. Brno: ComputerPress, 2011, ISBN 1-41806716-4.
- FERLANDOVÁ, Francine. *Vývoj dítěte*. Praha: Paulínky, 2010. ISBN 978-80-7450-006-0.
- GABAŠOVÁ, Jitka. *Asistent pedagoga a klima třídy*. Praha: Raabe, 2019, ISBN 978-80-7496-419-0.
- GILLERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky MŠ*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0977-5.
- GINOTT, Haim. *Umění komunikace s dětmi*. Praha: Portál, 2015. ISBN 291216665.

- GORDON, Thomas. *Škola bez poražených*. Praha: Malvern, 2015. ISBN 978-80-7530-006-5.
- HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2015, ISBN 978-80-247-9817-2.
- HERGENHAN, Anton. *Agresivní dítě*. Praha: Portál, 2017, ISBN 978-80-262-1279-9.
- HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
- HUTYROVÁ, Miluše. *Děti a problémy v chování*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1523-3.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.
- KOEGH, Barbara. *Temperament ve třídě*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1504-9.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4435-3.
- KOUCKÁ, Pavla. *Odolné dítě*. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1842-5.
- KRNÁČOVÁ, Alena. *Jak zvládnout problémové chování dítěte*. Online. Tvorca stránky na klíč, 2020. Dostupné z: www.krnacovaporadenstvi.cz/2020/11/27/jak-zvladnout-problemove-chovani-ditete/. [citováno 2023/09/24].
- LANIADO, Nessia. *Máte neklidné dítě?* Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-868-6.
- LAŽOVÁ, Ladislava. *Mateřská škola komunikuje s rodiči*. Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0378-0.
- MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0403-9.
- MICHALOVÁ, Zdeňka. *Předškolák s problémovým chováním*. Praha: Portál, 2012, ISBN 978-80-262-0182-3.
- MICHALOVÁ, Zdeňka. *Sociální dovednosti v mateřské škole*. Praha: Grada, 2022, ISBN 978-80-271-4673-4.
- MU. *Komenský – Časopis pro učitele základní školy*. Online. PED MUNI, 2023. Dostupné z: www.ped.muni.cz/komensky/poradny/poradna-vaclava-mertina. [citováno 2023/09/24].

- NAVRÁTIL, Stanislav. *Problémové chování dětí a mládeže*. Praha: Grada, 2011, ISBN 978-80-247-3672-3.
- NOVÁČKOVÁ, Jana. *Respektovat a být respektován*. Praha: Portál, 2020, ISBN 978-80-87917-50-3.
- OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5107-8.
- PAVELKOVÁ, Isabella. *Motivace žáků k učení*. Praha: UK, 2002. ISBN 80-7290-092-7.
- PODPERA, Milan. *Metodika pro práci s dětmi s SVP*. Praha: Raabe, 2019. ISBN 978-80-7496-399-5.
- PÖTHE, Peter. *Vývojová a vztahová terapie dětí*. Praha: Portál, 2022, ISBN 978-80-262-1958-3.
- PRŮCHA, Jan. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
- PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-474-8.
- PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
- SPÁČILOVÁ, Hana. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: UPOL, 2009. ISBN 9788024422640.
- SVOBODA, Jan. *Agrese a agresivita*. Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0603-3.
- SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2022. ISBN 978-80-7496-468-8.
- ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-426-7.
- ŠOLCOVÁ, IVA. *Emoce*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-247-5128-3.
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
- TOMSICKOVA. *Psychische Probleme und Verhaltensprobleme bei Kindern*. Online. Bundeszentrale für Gesundheitliche Aufklärung (BzgA), 2023. Dostupné z: www.kindergesundheit-info.de/themen/entwicklung/psychische-gesundheit/psychische-probleme/. [citováno 2023/09/24].

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 2021, ISBN 978-80-246-4961-0.

VON SCHLIPPE, Arist. *Autorität durch Beziehung*. Göttingen: Vandenhoeck&Ruprecht, 2004, ISBN 978-3-647-40007-5.

WILDOVÁ, Rebeca. *Učit se žít s dětmi*. Praha: DharmaGaia, 2012. ISBN 978-80-743-6029-9.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.

ŽÁČKOVÁ, Hana. *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině*. Praha: Grada, 2010, ISBN 978-80-247-2697-7.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník pro učitele mateřské školy

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazník pro učitele mateřské školy

Dobrý den vážení učitelé, jmenuji se Daniela Siváňová a jsem studentkou oboru Učitelství pro mateřské školy Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění anonymního dotazníku, který byl vytvořen pro účely výzkumného šetření v rámci mé bakalářské práce s názvem „Vnímání a řešení nežádoucího chování dětí předškolního věku u učitelů“. Dotazník je metodicky provázaný, jednotlivé otázky na sebe vzájemně navazují, a jsou vztaženy na děti, jejichž počínání nevykazuje přímé poruchy chování. Dle instrukcí uvedených za otázkou a Vašeho uvážení vyberte v každé otázce nejméně jednu odpověď, lze vybrat i více možností, případně vyplňte odpověď vlastní, pokud je to u otázky uvedeno. Děkuji za Váš čas a vyplnění, které jste tomu věnovali.

1) Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2) Délka pedagogické praxe: Vyberte jednu z uvedených možností.

- a) 1-2 roky
- b) 3-5 let
- c) 6-10 let
- d) 11-20 let
- e) 21 - 30let
- f) 31 let a více
- g) Jiné (doplňte)

3) Vaše vzdělání: Vyberte z uvedených možností, případně doplňte.

- a) středoškolské
- b) vyšší odborné
- c) vysokoškolské

d) Jiné (doplňte)

4) Věk dětí předškolního věku ve Vaší třídě: Lze vybrat z více uvedených možností.

a) 3 roky

b) 4 roky

c) 5 let

d) 6 let

e) 7 let

5) Co si myslíte, že je hlavním spouštěčem nežádoucího chování dítěte? Lze vybrat z více uvedených možností.

a) rozdíly ve vyzrállosti dětí

b) kamarádi dítěte

c) vliv výchovy v rodině

d) dítě si vyžaduje pozornost ostatních

e) nuda

f) pasivita

g) nespokojenost dítěte

h) výbuch vzteku

i) slovní konflikty s vrstevníky

j) fyzické konflikty

k) Jiné (doplňte)

6) S jakým nejvíce nežádoucím projevem dítěte se ve třídě nejčastěji setkáváte a rovněž jej řešíte? Lze vybrat pouze jednu možnost.

a) prosazování se na úkor druhých

b) touha po pozornosti doprovázená nežádoucím chováním dítěte

c) přílišná až nežádoucí neposednost

d) časté vyrušování během řízené činnosti

e) nenechat druhého domluvit

f) nežádoucí chování dítěte vedoucí ke konfliktům mezi vrstevníky

- g) ničení věcí vlastních nebo věcí ostatních dětí či vybavení třídy
- h) neuposlechnutí pokynu
- i) nerespektování pedagoga
- j) narušování klimatu třídy - dítě vyrušuje ostatní děti i pedagoga během řízené činnosti s cílem mít hlavní slovo, získat pozornost ostatních, vyhledává příležitost i k slovním a fyzickým konfliktům vůči vrstevníkům
- k) pošťuchování
- l) úder v podobě fyzického útoku vůči jinému dítěti
- m) vulgární mluva
- n) slovní narážky
- o) dítě začne komunikovat s kamarádem při řízené činnosti
- p) výbuchy vzteku
- q) pasivita dítěte během činností
- r) Jiné (doplňte)

7) Jakými metodami vámi uvedený nežádoucí projev řešíte? Lze vybrat z více uvedených možností. Doplňte případně další Vámi využívaná řešení v odpovědi "Jiné".

- a) "Pozitivní zpětnou vazbou" – úsměvem, pohledem, ústní formou, pohlazením, objetím
- b) "Pojmenováním emocí" - komunikace o tom, co udělat, abychom se cítili lépe
- c) pochvalou
- d) diskusí o správném chování, řešení problémů a upevnění správného chování
- e) začleněním dítěte do kolektivu
- f) odvedením pozornosti k jiné činnosti
- g) metodou "Odměny a trestu"
- h) zákazem činnosti
- i) napomenutím
- j) vzájemnou domluvou učitele a dítěte na společné aktivitě, která dítě zaujme
- k) jasnými pravidly
- l) izolací dítěte od vrstevníků
- m) společnou konzultací s rodiči a dětmi

- n) "Trénováním sebekontroly" – dítě se vzdálí od ostatních, po uklidnění se vrací zpět mezi děti
 - o) Strategii "Zapojení dítěte do hry"
 - p) Strategii "Vyhrazený čas" – věnovat se denně pár minut dítěti
 - q) Strategii "Rozsazení dětí" – oddělení dvou agresorů
 - r) Jiné (doplňte)
- 8) Jaké metody řešení nežádoucího chování dítěte naopak pokládáte za neefektivní? Lze vybrat z více uvedených možností.
- a) "Pozitivní zpětnou vazbu" – úsměvem, pohledem, ústní formou, pohlazení, objetí
 - b) "Pojmenování emocí" - komunikace o tom, co udělat, abychom se cítili lépe
 - c) pochvalu
 - d) diskusi o správném chování, řešení problémů, upevnění správného chování
 - e) začlenění dítěte do kolektivu
 - f) odvedení pozornosti k jiné činnosti
 - g) metodu "Odměny a trestu"
 - h) "Zákaz činnosti"
 - i) napomenutí
 - j) vzájemnou domluvu učitele a dítěte na společné aktivitě, která dítě zaujme
 - k) jasná pravidla
 - l) izolaci dítěte od vrstevníků
 - m) společnou konzultaci s rodiči a dětmi
 - n) "Trénování sebekontroly" – dítě se vzdálí od ostatních, po uklidnění se vrací zpět mezi děti
 - o) Strategii "Zapojení dítěte do hry"
 - p) Strategii "Vyhrazený čas" – věnovat se denně pár minut dítěti
 - q) Strategii "Rozsazení dětí" – oddělení dvou agresorů
 - r) Jiné (doplňte)
- 9) Jaké projevy chování dítěte nepovažujete vzhledem k jeho věku za žádoucí? Lze vybrat z více uvedených možností.

- a) tříleté dítě hodí hračkou o zem
- b) dítě v pěti letech zničí ve třídě hračku nebo jakoukoliv jinou věc
- c) dítě se ve čtyřech letech pošťuchuje s kamarádem
- d) čtyřleté dítě chce na úkor fyzického útoku vůči vrstevníkovi získat hračku
- e) dítě v šesti letech zboří ostatním společný výtvar
- f) šestileté dítě ničí své věci
- g) dítě si v šesti letech lehá na zem a vzteká se
- h) šestileté dítě slovně napadá ostatní
- i) dítě v šesti letech neposedí
- j) dítě v šesti letech vyrušuje při řízené činnosti
- k) dítě v pěti letech se nepřizpůsobuje pravidlům chování ve třídě
- l) dítě v šesti letech fyzicky napadá ostatní děti
- m) šestileté dítě se na sebe snaží upoutat pozornost a nedbá pravidel chování ve třídě
- n) pětileté dítě se nezapojuje do činností
- o) šestileté dítě zničí jinému dítěti věc či hračku

10) Jakým způsobem se sebevzděláváte v rámci nežádoucího chování dítěte? Lze vybrat z více uvedených možností. V případě výběru možnosti "Jiné" uveďte jiné formy sebevzdělávání, případně i jejich konkrétní název.

- a) "Webináře"
- b) školení prostřednictvím NPI
- c) "Metodika ČŠI"
- d) metoda "Sebeřízeného vzdělávání"
- e) vzdělávání v rámci mateřské školy a sebevzdělávání ve smyslu nežádoucího chování dítěte mám v plánu v budoucnosti využít
- f) Jiné (doplňte)

11) Reagujete v rámci vyhocených emocí u dítěte okamžitě? Vyberte pouze jednu uvedenou možnost.

- a) reaguji okamžitě a trvám na splnění požadavku

- b) nechám dítě, aby se samo uklidnilo, a poté si s ním promluví
- c) chvíli nereaguji, počkám, až se dítě uklidní, poslechne a samo se zapojí do činností
- d) Jiné (doplňte)

12) Jaké činnosti k eliminaci nežádoucího chování dětí ve třídě využíváte? Lze vybrat z více uvedených možností.

- a) relaxační cvičení
- b) pohádky
- c) "Zdramatizovaná pravidla chování"
- d) hry proti nežádoucímu chování
- e) "Obrázková pravidla"
- f) akce pro rodiče a děti pořádané mateřskou školou
- g) pohybová činnost
- h) výtvarná činnost
- i) činnosti "Navazování přátelství"
- j) diskusní kruh
- k) Jiné (doplňte)

13) Jakým způsobem komunikujete s dítětem v případě, že se projevuje nežádoucí způsobem? Lze vybrat z více uvedených možností.

- a) "Respektující komunikací" založené na domluvě zaměřující se na jádro problému, pojmenování důsledků a pocitů
- b) domluvenou neverbální komunikací – tzv. "gesto"
- c) metodou "Dvou slov" vyjadřující oslovení, a to, co po dítěti požadujeme
- d) důraznou komunikací napomenutím
- e) bez jakéhokoliv napomenutí
- f) Jiné (doplňte)